

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

20e jaargang

nummer 8

September 2020

KERKBEHEER

*Gedeelde verantwoordelijkheid:
investeer in relaties*

*Wat is des kerkenraads
en wat is des colleges?*

*Bureau Buitenland
Kerkbeheer: Schotland*

MINDER PAPIERSTROMEN IN UW KERKELIJKE GEMEENTE?

Stichting Kerkelijk Geldbeheer is dé financiële dienstverlener aan Protestantse kerken en aanverwante instellingen. Bij SKG kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten hebben de webwinkel (SKG Collect) tot volle tevredenheid in gebruik.

Met SKG Collect kan uw kerkelijke gemeente:

- digitaal geld werven
- de Kerkgeld app inzetten
- makkelijk contact houden met uw gemeenteleden

Vraag een vrijblijvend gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie skggouda.nl.

van
hoogevest
architecten

bureau
voor architectuur
en restauratie

bureau voor
consultancy

bureau voor
architectuurhistorie
kariatiden

Links de Zuiderkerk in Enkhuizen met een nieuw ontworpen kerkcentrum. Rechts de Sint-Joriskerk in Amersfoort met nieuw ingebouwd meubel.

meer info op www.vanhoogevest.nl

Foto's Frank Hanswijk

kerkarchitect.nl

nieuwbouw | renovatie | uitbreiding | interieurontwerp

 vankooten architectuur

KERKBEHEER

INHOUD

Voorzitterskolom Het nieuwe normaal?	5
Agenda	6
Kalender voor kerkrentmeesters	6
Gedeelde verantwoordelijkheid: investeer in relaties	7
Wat is des kerkenraads en wat is des colleges?	10
Vraag van de kerkrentmeester	13
VKB Vrouw Monique de Broekert-Melse	14
Actie Kerkbalans 2021	15
In dienst van de kerk Jeroen de Haan	16
Opinie Olifant in de kamer: macht in de kerk	18
Maandelijkse cartoon	19
De orgelbank	19
VKB Partner MK Architecten	20
VKB Partner Schaapsound	21
Meerjarenraming in FRIS in september beschikbaar	25
Bestuurdersaansprakelijkheid	26
Jubileumgeschenk	28
2020: Corona en de VKB	29
Bureau Buitenland Kerkbeheer: Schotland	30
Flitsen uit 100 jaar VKB (19)	36
Onderscheidingen van de VKB	38
Koninklijke onderscheidingen	38

Bevoegdheden

Met regelmaat krijgen wij vragen over de bevoegdheden van kerkrentmeesters en hun rol binnen de kerkenraad. Meestal is er dan al een conflict en komt de vraag dus te laat. Zoals uit de bijdragen in dit nummer van Kerkbeheer blijkt redeneren kerkrentmeesters – logischerwijs, want daarop worden ze uitgekozen – vaak vanuit een ander soort werkelijkheid dan hun andere collega's in de kerkenraad, en vanuit hun verschillende werkelijkheden hebben meestal alle partijen gelijk. En de loopgraven zijn dan al gegraven.

Hoe kun je dat voorkomen? Vooral door nieuwe kerkrentmeesters, zodra of zelfs voordat ze beginnen, bewust te maken van de rollen en bevoegdheden van de verschillende ambten in de kerkenraad. Daarvoor wordt momenteel in samenwerking met de APK (Academie Protestantse Kerk) een module ontwikkeld in de nieuwe *E-learning* (online instructies, met teksten en video's) Basis cursus Kerkrentmeester. Hopelijk wordt de introductie daarvan door corona niet vertraagd; aan de aard van de cursus zal het niet liggen, want wat is er meer coronaproof dan *E-learning*?

Ook een goed idee: als je een verschil van inzicht voelt aankomen: bel de VKB (078-639 36 66)! We hebben ook niet altijd een oplossing, maar wel een luisterend oor, en adviezen gebaseerd op veel ervaringen van andere colleges. En soms scheelt dat heel wat graafwerk.

Bert van Rijssen
Eindredacteur

Colofon

Bestuur VKB

Drs. C. de Raadt, Bodegraven, voorzitter
G. Koffeman, Oudewater, vice-voorzitter
Mr. P. van den Boogaart, secretaris en 2e penningmeester
Drs. H. van der Wal, Heino, 2e secretaris
Drs. H. van der Burg, Westerbroek, penningmeester
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid
Drs. R. Buddenberg, Zoetermeer, lid

Ereleden

D.G. Bijl, drs. G. van Soest en
Mr. P.A. de Lange

Redactie

J.M. Aarnoudse, hoofdredacteur, E. van
Rijssen, eindredacteur, W. Hukom,
N.J.M. de Jong en N. Breukhoven

Redactieraad

Mr. P. van den Boogaart, voorzitter,
J.C. Riemersma, dr. M. van der Meulen
en M. Nieboer

VKB Bureau

Vrieseweg 82,
3311 NX Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl
Tel. 078 - 639 36 66
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden
van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen
€ 30,30 per abonnement; 6 t/m 10

abonnementen € 28,30 per abonnement
en 11 en meer abonnementen € 26,25
per abonnement. Abonnementsprijs
voor niet-leden € 33,35 per abonnement.
Deze prijzen zijn exclusief 9 procent
btw. ISSN 1568-8712. Abonnementen
lopen van 1 april t/m 31 maart. Opzeg-
ging kan tot uiterlijk 4 weken vóór de
aflooptdatum. Er verschijnen 10 nummers
per jaar (juli/ augustus en november/
december zijn gecombineerde nummers).

Oplage & druk

5.000 ex. © september 2020 - Verloop
drukkerij

Foto omslag

iStock

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland (VKB) is op 1 januari 2005 opgericht. De Vereniging is de voortzetting van de Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk (VVK) en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer in de Gereformeerde Kerken in Nederland (LVCB).

Leden van de VKB kunnen zijn: gemeenten, welke behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland, te weten Protestantse Gemeenten, Hervormde Gemeenten, Gereformeerde Kerken en Evangelisch-Lutherse Gemeenten, of federaties van deze gemeenten.

Deze leden worden in de VKB uitsluitend vertegenwoordigd door het college van kerkrentmeesters. Het ledenbestand van de VKB omvat ruim 93 % van alle bij de Protestantse Kerk aangesloten plaatselijke gemeenten.

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is een zelfstandige organisatie. Zij werkt wel ten dienste van de Kerk, maar neemt een onafhankelijke positie in ten opzichte van de Protestantse Kerk in Nederland.

Het doel van de VKB is drieërlei:

- belangenbehartiging voor de leden door deelname aan onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden binnen de kerk (voor medewerkers en predikanten), door participatie in organen en organisaties die van belang zijn voor kerkbeheer en door een rol te spelen in de beïnvloeding van ontwikkelingen binnen de kerk, zodat overall waar beleid gemaakt wordt voor of in de kerk het kerkrentmeesterlijk perspectief meespeelt;
- optreden als service instituut door het aanbieden van diensten die aansluiten op de behoeften van de leden;
- optreden als kennisinstituut door middel van deskundigheidsbevordering en het verzamelen, ontsluiten en ter beschikking stellen van informatie die voor colleges van kerkrentmeesters van belang is.

Lakerveld
ingenieurs- & architectuurbureau

Periodiek Instandhoudingsplan - Restauratieplan - Renovatieplan - Herbestemming - Transformatie

Interieurplan - Bouwhistorisch onderzoek - Cultuurhistorisch onderzoek - Bouwkundige opname

Noordzijde 95' | 4225 PL Noordeloos | 0183-582600

info@lakerveld-noordeloos.nl | www.lakerveld-noordeloos.nl

VAN REE ACCOUNTANTS
registeraccountants en belastingadviseur

Van Ree Accountants biedt advies op maat voor kerkelijke instellingen en andere non-profitorganisaties. Als accountants zorgen we er natuurlijk voor dat u over de juiste cijfers beschikt. Onze frisse kijk op uw cijfers levert bovendien verrassende inzichten op. Ontwikkelingen in het resultaat. Opmerkelijke trends. Verslaggeving volgens de PKN-richtlijn. Fiscaal advies.

Met een frisse kijk ziet u zoveel meer. Neem gerust vrijblijvend contact met ons op via onze website of info@vanreeacc.nl.

www.vanreeaccountants.nl

AUDIT & ASSURANCE | ACCOUNTANCY | BELASTINGEN | CONSULTANCY

ALPHEN AAN DEN RIJN | BARNEVELD | LEERSUM | GELDERMALSEN | NIEUWEGEIN | ZWOLLE

Het nieuwe normaal?

Als iets de afgelopen periode helder is geworden, dan is het wel de kwetsbaarheid waarmee we onze menselijke samenleving hebben ingericht. Corona heeft veel menselijk leed veroorzaakt, veel onzekerheid met zich meegebracht en heeft ons met onze neus op die humane kwetsbaarheid gedrukt. En we weten nog bij lange na niet hoe zich het in de komende periode ontwikkelt. Duidelijk is wel dat het ons allemaal heeft aangezet om na te denken over de vraag of de wijze waarop de (wereld) samenleving is gestructureerd nog wel houdbaar is. En dat vertaalt zich ook – of we willen of niet – naar de organisatie van onze kerkelijke gemeenschappen.

We waren daar voor corona al mee op weg. Relatief voorzichtig hebben we als kerkelijke gemeenschap discussies gestart over de vraag of de wijze waarop we onze kerk landelijk en lokaal hebben georganiseerd nog wel houdbaar is, gegeven ontwikkelingen in de samenleving. Ik heb het dan niet alleen over de organisatorische veranderingen in het kader van Kerk 2025, of de vraag of het nog wel haalbaar is in elk dorp of stad present te zijn. Achterliggend gaat het om de vraag of de min of meer uniforme manier waarop we de lokale kerkgemeenschap hebben georganiseerd (een vast organisatorisch patroon, wekelijkse kerkgang) de vanzelfsprekendheid voorbij lijkt te zijn. Komt er niet een generatie aan die op andere manieren geloof beleeft en organisatorisch wil vormgeven en is dat niet veel pluriformer dan we gewend zijn? De Kerk heeft dat onder meer opgepakt door het stimuleren van pioniersplekken, aandacht voor huisgemeenschappen en ruimte voor de rol van digitale vormen van ontmoeting en gemeenschapsvorming.

Het is interessant, maar ook wel risicovol, ons de vraag te stellen of de andere vormen die we zijn gaan praktiseren als digitale kerkdiensten, andere vormen van ontmoeting en viering die vernieuwing in de richting van een veel

gedifferentieerder manier van kerk zijn in een stroomversnelling zullen brengen. En wat betekent dat voor de plaats van het kerkgebouw, de manier waarop we geldwerving en collectes organiseren en daarmee het plaatselijk werk financieren en voor de plaats en rol van (betaalde) ambtsdragers? Of keren we – zodra het zo gewenste vaccin is gevonden – weer zo snel mogelijk terug naar de oude en vertrouwde vormen van wekelijkse kerkgang en koffiedrinken na de dienst, situaties waar we allemaal naar terug verlangen? Wie het weet mag het zeggen.

Het zijn vraagstukken die ook aan de kerkrentmeester niet voorbij gaan. Kerkrentmeesters zijn facilitators van de lokale gemeente, ze zorgen ervoor dat waar het echt om gaat, de missionaire en diaconale taak en de lokale ontmoeting, mogelijk worden gemaakt. Dat het gebouw wordt onderhouden, er middelen zijn om als gemeente te functioneren. De ontwikkeling in de richting van een veel pluriformer gedaante van de kerk stelt hen voor nieuwe uitdagingen. Dat is eng, maar die uitdaging is aan te pakken in het besef en het vertrouwen dat we er niet alleen voor staan en op Goddelijke steun mogen rekenen. Die mij droeg op adelaarsvleugels, totdat ik vliegen kon op eigen kracht!

VKB-activiteiten

Corona heeft impact op de agenda van de gehele samenleving, zo ook op die van de VKB. Het plannen van activiteiten en vergaderingen, zoals de jubileumviering en de ledenraad, is moelijk in deze tijd. De VKB is terughoudend in het plannen van fysieke bijeenkomsten, zeker als daarbij mensen vanuit het hele land aanwezig zouden zijn.

De ledenraad, die was gepland op 12 september, zal dan ook niet als fysieke bijeenkomst door kunnen gaan en ook een grote landelijke jubileumviering zal niet worden georganiseerd.

Dit betekent dat er wordt gezocht naar andere manieren om activiteiten en vergaderingen doorgang te laten vinden. U leest hier meer over op pagina 29 van deze editie van 'Kerkbeheer'

KALENDER

Kalender voor kerkrentmeesters

September

- Voorgescreven overleg (ord. 11-6-1) met college van diakenen en kerkenraad en andere daarvoor in aanmerking komende organen over de op basis van het beleidsplan op te stellen begroting en de invulling van het collecterooster;
- Betaling Maandnota;
- Bespreking aanpak actie Kerkbalans 2021;
- Voorbereiding stookseizoen (ketelinstallatie van de centrale verwarming controleren, en dergelijke);
- Publicatie in kerkblad over stand van zaken actie Kerkbalans 2020, en van de eventueel gehouden extra actie Kerkbalans;
- Vaststelling van het gemeentelijk beleidsplan.

Oktober:

- Bestelling van foldermateriaal en dergelijke voor de Actie Kerkbalans 2021;
- Betaling Maandnota;
- Indienen vóór 1 november van de ontwerpbegroting bij de kerkenraad;
- Herziening van de pachtprizen (aanpassen eens per drie jaar).

Vademecum Kerkelijke Begraafplaatsen

Het Vademecum Kerkelijke Begraafplaatsen is hét handboek voor kerkelijke gemeenten die in het bezit zijn van een begraafplaats. Het boek geeft een zo volledig mogelijk beeld van alles wat met begraven en begraafplaatsen in kerkelijke gemeenten te maken heeft.

De uitgave is samengesteld door de Commissie Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen van de VKB.

De kosten voor het Vademecum zijn € 29,98 (inclusief btw) (VKB-ledenprijs € 26,98)

Protestantse kerken hun pracht en kracht

In dit boek ontrafelt kerkenkenner dr. Regnerus Steensma de historische betekenis van protestantse kerken in Nederland. Dit boek, dat met meer dan driehonderd eigen opnames is geïllustreerd, neemt u in woord en beeld mee op een wandeling door het fascinerende interieur van onze oude protestantse kerken. Bij de verschillende onderdelen wordt niet alleen aandacht besteed aan hun historische betekenis, maar ook aan het aspect van monumentenzorg en modern kerkbeheer.

Mede tot stand gekomen door de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de PKN.

De prijs voor dit boek bedraagt € 28,27 (inclusief btw)

Gedeelde verantwoordelijkheid: investeer in relaties

In gesprek met dr. mr. Klaas-Willem de Jong over beleid en beheer in de gemeenten

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** K.W. de Jong, PThU, PG Eshof Hoevelaken

Met kerkrechtsspecialist dr. mr. Klaas-Willem de Jong praat ik over de verhouding tussen beleid en beheer in de plaatselijke gemeente.

Verwacht het niet van de regels

Het gaat om de verhouding tussen kerkenraad en college van kerkrentmeesters. Dr. De Jong haalt het echter meteen in het gesprek weg uit de kerkordelijke sfeer. "Ja, in kerkordelijke regelingen is het geregeld zoals het geregeld is. Daar is in de drie kerken die in 2004 fuseerden tot Protestantse Kerk een hele voorgeschiedenis aan vooraf gegaan. Maar voor we naar de regels kijken en naar de bevoegdheden, is het van belang dat we het niet hebben over 'kerkenraden' en 'colleges', maar over de mensen die samen geroepen zijn tot het in goede orde leiden van een plaatselijke gemeente."

Het gaat om samenwerkende mensen

De Jong vervolgt: "Het gaat om mensen, en om de manier waarop ze tegen dingen aankijken. Ik chargeer uiteraard, maar zeg toch niet iets vreemds, denk ik, als ik stel dat in een college van kerkrentmeesters gemiddeld gesproken een ander type mensen zit, dan in een kerkenraad, waar de meerderheid wordt gevormd door pastorale ouderlingen, predikanten en diakenen. Het is allemaal ook een kwestie van beeldvorming, dat besef ik, over jezelf en over de ander. Maar je ziet toch nogal eens de tegenstelling tussen re-

alisten versus idealisten. De mensen die op de centjes moeten passen enerzijds en de mensen met weidse vergezichten anderzijds. Aan de éne kant de 'ministers van financiën' die maar één ding lijken te kunnen zeggen (namelijk: 'nee') en aan de andere kant geestelijke romantici, die denken dat met Godsvertrouwen de bomen wel tot in de hemel zullen groeien. Dit zijn natuurlijk verschrikkelijke clichés over en weer, maar helaas toch al te vaak niet geheel gespeend van waarheid. Ook als het in de werkelijkheid niet zo is (er zijn ook idealisten met realiteitszin en realisten met visie), dan nog speelt onderlinge beeldvorming ons soms parten. Dominees die iets denken van kerkrentmeesters, kerkrentmeesters die weer ideeën hebben over dominees, diakenen die weer op een andere manier naar de anderen kijken enzovoort. Ik zie het gebeuren."

"Het gaat om mensen, en om de manier waarop ze tegen dingen aankijken."

Zorg dat je op tijd met elkaar echt in gesprek gaat

"We zouden ermee moeten stoppen, met die beeldvorming, en er tegelijk rekening mee moeten houden, met de verschillen in perspectief, maar dan in positieve zin. Zolang het goed gaat, en er redelijk makkelijk een gezamenlijke agenda kan worden ontwikkeld, gericht op dezelfde zaak, blijft ieder wel op zijn of haar eigen stiel en wordt er gedaan wat gedaan moet worden om het geheel verder te brengen. Maar als er conflicten komen, dan wordt het anders. En nu komt het: de neiging bestaat dan vaak om opeens formele vragen te gaan stellen: wie gaat waar eigenlijk over, wat zijn de bevoegdheden van de één en wat van de ander? En dan gaan we elkaar vliegen afvangen over procedures en afbakeningen markeren, maar dan zeg ik: kom nu eens tot een echt gesprek. Bewaar dat niet tot het moment dat er een conflict is, maar erken en herken elkaar in de verlangens voor de kerk. Waardeer het eigen perspectief, de eigen talenten en competenties ►

Kerkenraad Protestantse Gemeente De Eshof, Hoevelaken.

en leer begrijpen, dat je als accountant en bouwkundige misschien anders naar een gebouw en de exploitatie kijkt, dan als liturg of jeugdwerker en omgekeerd. Leer met elkaar echt te praten over hoe je dat soort verschillen van perspectief kunt integreren, voordat je naar de kerkorde grijpt om je gelijk te halen over de vraag wie nu eigenlijk wat mag beslissen, en in welke volgorde.”

“Leer met elkaar echt te praten over hoe je dat soort verschillen van perspectief kunt integreren, voor je naar de kerkorde grijpt om je gelijk te halen over de vraag wie nu eigenlijk wat mag beslissen, en in welke volgorde.”

“We nemen in kerkenraden daar te weinig tijd voor. Ik pleit voor zaken als een ‘heidag’ voor ambtsdragers en dan begeleid door iemand van buiten de gemeente. Elkaars nieren proeven, geestelijk, maar ook als ‘bestuurders’. Wat is onze motivatie om als ambtsdrager beschikbaar te zijn, hoe staan we zelf in de kerk, waar willen we voor gaan, waar zijn we bang voor? Laat dit niet domineren door één van de ambten, maar besef dat het juist in onze kerkordening is verankerd, dat je het sámen doet met de verschillende ambten, en daarbinnen nog met de persoonlijke kwaliteiten en het charisma van de individuele personen. Kortom: investeer te allen tijde in de relaties binnen je gemeente en kerkenraad, ook en juist in bestuurlijke zin.”

Leiderschap en besluitvorming

“Maar er moeten op een zeker moment toch ook besluiten genomen worden?” werp ik op. Klaas-Willem de Jong: “Natuurlijk, maar als je oog hebt voor de verschillende eigen invalshoeken, voor wat de ander nodig heeft, dan ga je daar ook besluitvoorbereidend en besluitvormend veel beter mee om. Uiteraard: een moderamen fungeert vaak ook als een soort crisisteam als er snel zaken moeten worden opgelost. Maar als de leden tegelijk blijven bedenken, dat ze ‘slechts’ het moderamen zijn, dus dienstbaar aan hun raad en college, dan gaat het goed. En ook omgekeerd: dan vertrouwt een college of een raad ook veel makkelijker wat een moderamen tussendoor allemaal uitvoert. Ik noem maar een voorbeeld van zo’n wisselwerking.”

Zorg en verzorging

“Wat betreft het beheer: de ‘zorg’, dus het geheel van het beheer, inclusief het beleid, is een kwestie van gezamenlijkheid: dus van de hele kerkenraad. Benadruk de gedeelde verantwoordelijkheid. Verlos de kerkrentmeester van het gevoel dat hij of zij er op sommige punten alleen voor staat (zorgen over het geld bijvoorbeeld). Maar ook omgekeerd: verlos de dominee of de missionaire werker van het gevoel dat hij of zij er alleen voor staat (kansen en mogelijkheden zien, maar hoe kunnen ze in vredesnaam gefaciliteerd worden, zonder dat het ellenlang duurt?)”

“De ‘verzorging’ daarentegen, de praktijk van het beheer, is door het kerkordelijke kader dat we hebben geschapen gedelegeerd. Dat betekent dat verplichtingen en bevoegdheden zijn uitbesteed aan bepaalde personen. Soms moet je inderdaad een stapje terug zetten: o ja, dit is gedelegeerd, niet omdat wij dat hebben gedaan, maar omdat dat zo is geregeld. We moeten die gedeelde en de eigen verantwoordelijkheid van de verschillende ‘spelers in het spel’ dan ook respecteren. Kerkrentmeesters gaan bij de ‘verzorging’ van de materiële belangen van de gemeente daar en daar over, diakenen gaan weer daar en daar over. En zo is het. Punt.”

“Kortom: investeer te allen tijde in de relaties binnen je gemeente en kerkenraad, ook en juist in bestuurlijke zin.”

“Ondertussen blijft de ‘verzorging’ een onderdeel van de ‘zorg’, en dus gelinkt aan het geheel van het gemeentezijn. En zeker, uiteindelijk is de kerkenraad op een bepaalde manier eindverantwoordelijk, maar niet zó, dat men anderen opzij kan schuiven, maar alleen op de manier dat men de taak verstaat het met anderen eens te worden. Als je dus in goede tijden niet geïnvesteerd hebt in de relaties en in het kunnen waarderen en benoemen van de verschillende perspectieven, is het razend moeilijk om dat via formele bezweringen recht te krijgen op het moment dat er gedoe ontstaat.”

Over dr. mr. Klaas-Willem de Jong

Klaas-Willem de Jong (geboren 1961) studeerde in Kampen en Boedapest. Hij promoveerde in 1996 op de liturgiegeschiedenis van de Gereformeerde Kerken. Later volgde hij een studie Nederlands Recht aan de Open Universiteit die hij afsloot met een scriptie over onrechtmatigedaadsrecht en kerkelijke regelgeving.

Tussen 1987 en 2016 diende hij vier gemeenten als predikant. Sinds 2015 is hij docent kerkrecht aan de Protestantse Theologische Universiteit, daarnaast coördinator van de bacheloropleiding die samen met de VU verzorgd wordt en leider van een project rond de klassieke gereformeerde liturgische formulieren.

Hij publiceert geregeld over kerk en recht, onder meer in zijn weblog www.kerkenrecht.nl. Zeer de moeite waard!

Extra verantwoordelijkheid voor een kerkenraadsmoderamen

“Daarnaast vind ik, dat een kerkenraadsmoderamen als spin in het web een extra verantwoordelijkheid heeft om processen en procedures te bewaken. Dat informatievoorziening goed is en afspraken worden nagekomen. Dat hoort bij ‘eindverantwoordelijk’ zijn: dat je een stapje harder zet om tot een resultaat te komen, initiatief neemt om zaken los te trekken, extra tijd steekt in mensen die elkaar minder lijken te begrijpen.”

En waarom is het geregeld zoals het is geregeld?

“Als je nu afvraagt: waarom is het nu zo geregeld dat er samenspel tussen kerkenraad en college van kerkrentmeesters wordt verondersteld in de kerkorde, dan is het antwoord vrij simpel: we hebben een hele geschiedenis achter ons van een zekere spanning over de verhouding tussen beleid en beheer in de kerk: wie heeft het voor het zeggen: de ambtsdragers die de ‘inhoud’ beheren, of de ambtsdragers die de ‘middelen’ beheren? Welnu: dat is een valse tegenstelling. We hebben geen regelingen willen bedenken die feitelijk ‘witwassen’, dat ‘wie betaalt ook bepaalt’. Andersom willen we ook niet meer

“Het werkt alleen als je leert inleven in elkaars positie, verantwoordelijkheid en dilemma’s en als je voortdurend investeert in goede relatie onderling.”

kerkbeheerders bejegenen als loopjongens voor (een deel van) de kerkenraad.”

“Beleid en beheer horen bij elkaar. Het samen werken aan een beleidsplan is een uitnodiging tot het inhoudelijke gesprek. Het verder invullen via afgestemde werkplannen en begrotingen moet daaruit voortvloeien. Ik kom terug op mijn inzet bij dit gesprek: hoezeer we de eenheid van beheer en beleid op allerlei manieren ook institutioneel in de regels hebben proberen te verankeren: het werkt alleen als je je leert inleven in elkaars positie, in elkaars verantwoordelijkheid en in elkaars dilemma’s en als je voortdurend investeert in goede relaties onderling.”

Kerkrentmeesters in Groningen, Drenthe, Friesland en Noord-Holland

SBKG-NN is de vraagbaak voor kerkeigenaren in Noord-Nederland

Denkt u aan uw SIM-aanvraag 2022-2027? Vraag het aan Ineke! 058-212 35 92

058 -212 3592
info@sbkg-noordnederland.nl
www.sbkg-noordnederland.nl

Wij ondersteunen bij:

- onderhoud / restauratie / verbouw / herbesteding
- gebouwenbeheer / groen en duurzaam
- subsidie- en fondsaanvragen / financiering

 SBKG
Noord-Nederland

Wat is des kerkenraads en wat is des colleges?

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** PR

In 2019 kwam er een nieuwe toelichting op de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland uit. Dat was zinvol. Wegens allerlei nieuwe initiatieven, onder andere op basis van het beleidsprogramma 'Kerk 2025', is er heel wat gewijzigd in de kerkelijke regelgeving binnen de Protestantse Kerk.

De 'Nieuwe Toelichting'

De 'Nieuwe Toelichting' is een voortzetting van de vorige 'Toelichting', die twee drukken kende, welke onder redactie stond van de *good old* kerkrecht-deskundige dr. P. van den Heuvel. De redacteurs van de 'Nieuwe Toelichting' zijn nu dr. F.T. Bos en dr. L.J. Koffeman, die overigens ook al meewerkten aan de vorige editie. Hoewel er op de tekst van de eerdere 'Toelichting' wordt voortgeborduurd, is het een nieuwe uitgave geworden, niet alleen doordat de kerkorde wijzigde, maar ook doordat er op een nieuwe manier (korter ook) commentaar wordt gegeven.

Focus op Ordinantie 11

Wij focussen ons op Ordinantie 11, omdat we geïnteresseerd zijn in de nieuwe geredigeerde tekst rond de bepalingen die gaan over de verhouding tussen beheer en beleid in de gemeente. In de bepalingen zelf is niet zoveel veranderd. Het gaat nog steeds om een fijnzinnig samenspel tussen kerkenraad en college van kerkrentmeesters. In een lezenswaardig artikel van de hand van Rook Belder in 'Kerkbeheer' van juni 2020 (pagina 38 en verder) wordt de voorgeschiedenis kort uiteen gezet. Altijd weer is in de geschiedenis van de Nederlandse kerk de verhouding beleid en beheer een spanningsveld.

Belangrijk is om te weten hoe het niet en hoe het wel is vastgelegd. Dat voorkomt in ieder geval dat je met al te verkeerde beelden naar elkaars bevoegdheden kijkt. Soms moeten tegengestelde ideeën over hoe het verder moet op een bepaald punt verzoend of opgelost worden. Laat dan in ieder geval duidelijk zijn wie welke rol heeft te spelen.

De term 'eindverantwoordelijkheid'

Een belangrijke notie is die van 'eindverantwoordelijkheid'. Die wordt in onze kerkorde gekoppeld aan het woordje zorg. De zorg voor de randvoorwaarden van het plaatselijke kerk-zijn ligt bij de kerkenraad. De verzorging ervan is echter toevertrouwd aan het college van kerkrentmeesters. Citaat: "De zorg en daarmee de eindverantwoordelijkheid (...) ligt bij de kerkenraad. (...) De kerkenraad bepaalt welke zaken prioriteit verdienen en waaraan de inkomsten en het vermogen besteed wordt." Dit is natuurlijk helemaal waar, maar zonder context levert zo'n zinnetje ook meteen misverstand op, blijkt in de praktijk.

Natuurlijk, uiteindelijk is het altijd de kerkenraad die een beleidsplan vaststelt, die een begroting vaststelt, die bij bepaalde besluiten instemming moet geven, maar de manier waarop dit in samenspel met het college van kerkrentmeesters dient te geschieden, moet daarbij steeds helder voor de geest staan. Niet voor niks staat er boven het paragraafje waarin dit wordt besproken in de 'Nieuwe Toelichting' het kopje 'gedeelde verantwoordelijkheid'. Eindverantwoordelijkheid

Links: prof. dr. Leo Koffeman
Rechts: dr. Tobias Bos

betekent dus niet dat de kerkenraad (of nog erger: het moderamen van een kerkenraad) het 'eigenlijke bestuur' is om naar eigen wijsheid en inzicht de beslissingen te nemen, waarbij het college van kerkrentmeesters tot een uitvoerend orgaan wordt, dat ook aan de kant geschoven kan worden als het zich niet conformeert aan de besluiten van de kerkenraad. Nee, kerkenraad en college zullen – links om of rechts om – beide moeten instemmen met een bepaalde vermogensrechtelijke aangelegenheid. Daarbij vindt in het ene geval in de kerkenraad en in het andere geval in het college de finale besluitvorming plaats, terwijl in al die gevallen uiteindelijk voor het geheel de eindverantwoordelijkheid ligt bij de kerkenraad. Dat het college niet maar een uitvoerende commissie is van de kerkenraad wordt ook uitgedrukt door het feit dat het 'verslag van zijn werkzaamheden' doet aan de kerkenraad, maar niet verantwoording aflegt, zoals bij commissies gebruikelijk is. ('Nieuwe Toelichting', pagina 179).

Totstandkoming van het beleidsplan

Het begint met een beleidsplan. Kerkrentmeesters hebben de taak om mee te werken aan de totstandkoming van het beleidsplan van de kerkenraad. De ouderlingen-kerkrentmeester, die dus lid zijn van de kerkenraad, maar ook het college van kerkrentmeesters als college dienen geen afwachtende houding aan te nemen (naar een nogal eens gehoorde *one-liner*: 'beheer volgt beleid'). Nee, zij dienen vanuit hun perspectief op het kerk-zijn actief mee te denken over het mogelijke en gewenste beleid ten aanzien van de ontwikkeling van de gemeente. We pleiten niet voor dikke beleidsplannen, maar laat het wel echt iets zijn. Vage intenties, of visies, die nog gedurende vier jaar alle kanten op kunnen, of je ervan afmaken omdat het ook voor de ANBI moet, daarmee ontnemen je zelf de kans als kerkenraad en als gemeente om eens in de zoveel tijd echt na te denken over de vraag hoe het met de gemeente in haar omgeving, voor zover het van ons afhangt, verder zou moeten en zou kunnen. Dus zorg er ook voor dat er een echt handzaam, maar ook operationeel te gebruiken beleidsplan komt, uiteraard vanuit het eigen taalveld van de kerk en met alle respect voor het eigen wezen van de kerk. Jezus zelf raadt ons aan wel degelijk een bestek te maken, voordat we een toren gaan bouwen. Ook voor de kerk en het Koninkrijk van God is onder alle voorbehoud van Jacobus en ondanks alle geloof en vertrouwen in de voorzienigheid van God, het maken van echte en goede plannen geboden.

'Meewerken aan' hoeft dan ook niet beperkt te worden tot het aanleveren van financiële gegevens. Je kunt als college ook een visie inbrengen. Daarnaast geldt voor de ouderlingen-kerkrentmeester dat zij als ambtsdrager volop mee praten en mee beslissen over de totstandkoming van een beleidsplan en wel in samenwerking met de andere 'ambten' in de kerkenraad (met ieder een eigen perspectief) en in samenspraak met de gehele gemeente (hoe ook georganiseerd). Uiteraard ligt het initiatief bij de kerkenraad als geheel, en werken de kerkrentmeesters mee (vergelijk Ordinantie 11-2-7) en wordt het beleidsplan tenslotte vastgesteld door de kerkenraad.

Het vastgestelde kader van een begroting

Vervolgens 'stemmen' de kerkrentmeesters hun – op kerkbeheer gerichte – beleid 'af' op het beleidsplan voor het gehele leven en werken van de gemeente (Ordinantie 11-1-3). Dat houdt in dat werkplannen en begrotingen worden opgesteld die in de lijn liggen van dat beleidsplan. Wat betreft een jaarbegroting of een meerjarenbegroting (hetgeen nog niet hetzelfde is als een meerjarenraming voor eigen gebruik als college): die worden ingebracht in de kerkenraad en door de kerkenraad (al dan niet na amendering) vastgesteld. Als dat gebeurt in overeenstemming tussen kerkenraad en college vormt de vastgestelde begroting voor het betreffende begrotingsjaar het kader waarbinnen het college van kerkrentmeesters zijn verzorgende taak heeft te vervullen.

Vertegenwoordiging van de gemeente

Het college treedt in en namens de gemeente op als het bevoegde gezag in vermogensrechtelijke aangelegenheden. Voorzitter en secretaris van het college vertegenwoordigen samen in die zin wettig de gemeente (tekenbevoegd). Daarnaast kan het college (in zijn geheel) besluiten voor deelterreinen personen te mandateren, maar dat moet goed omschreven en getermineerd zijn. Het is van belang om elk jaar aan het begin van het jaar in de gemeente vast te leggen wie de bevoegde vertegenwoordigers van de gemeente (en de diaconie) zijn en wie eventueel waarvoor extra gemandateerd is.

Steeds vaker zal er in het maatschappelijk verkeer naar gevraagd worden en zullen we zelf de benodigde gegevens hebben aan te leveren (aan instanties die daartoe ook vaak ►

zelf weer wettelijk zijn verplicht). Bestuurders van kerken zijn in Nederland namelijk niet in openbare registers terug te vinden. Men kan inmiddels wel bij de Kamer van Koophandel zien dat een gemeente of een diaconie rechtspersoon is, maar niet wie deze wettig mogen vertegenwoordigen. Dus zorg ervoor dat de bestuurders die de gemeente of diaconie vertegenwoordigen tijdig een ondertekende benoemingsbrief of iets dergelijks (gewaarmerkte kopie van notulen waarin tot benoeming werd besloten) kunnen overhandigen.

Wat nu als er verschil van mening blijft?

Ondertussen kan het gebeuren dat er (ondanks eerdere pogingen om het eens te worden) een begroting moet worden vastgesteld waarover nog geen volledige overeenstemming bestaat tussen kerkenraad en college. Dan kan een kerkenraad die voorlopig vaststellen, en is het aan het college om bij het Classicaal College voor de Behandeling van Beheerszaken (CCBB) bezwaar te maken tegen bepaalde onderdelen, die vervolgens de zaak tot een oplossing zal brengen (middels verdere mediatie of middels een besluit).

Hoe dan ook: de kerkenraad heeft vast te stellen 'in overleg met' het college van kerkrentmeesters en niet 'na overleg met'. Dit laatste is de formulering die immers zou inhouden: we hebben u wel aangehoord, maar we doen er ons eigen ding mee, en daarmee is de kous af. Dat kan dus niet in onze kerk.

Nieuwe ontwikkelingen en besluiten boven de begroting uit

Tegelijk is duidelijk, dat ontwikkelingen of besluiten die gevraagd worden die het vastgestelde kader van de begroting te buiten gaan, vragen om een nieuw samenspel tussen kerkenraad en college van kerkrentmeesters. Voor de kerkrentmeesters staat een opsomming in de kerkorde van type handelingen en besluiten waarvoor het eerst instemming van de kerkenraad moet vragen (let op: de kerkenraad moet instemming geven, maar het gaat om een besluit van het college).

Ook zijn er bepaalde rechtshandelingen waarbij ook tevoren het CCBB (als toezicht houdend orgaan van de bovenplaatselijke kerk) moet worden ingeschakeld (vergelijk Ordinantie 11-7-3).

Omgekeerd staat er ook, dat de kerkenraad geen besluiten met financiële gevolgen kan nemen (die uitgaan boven de vastgestelde begroting) zonder zich met het college van kerkrentmeesters te verstaan ('alleen in overleg met') (Ordinantie 11-1-6).

Ook bij 'verhuren' kerkenraad inschakelen

Interessant om te vermelden is dat bij het rijtje zaken waarvoor de kerkenraad vooraf instemming moet geven (Ordinantie 11-1-5), niet alleen kopen, verkopen, bouwen, verbouwen of afbreken staan, maar ook het 'verhuren', althans van die gebouwen 'die in gebruik zijn voor de eredienst of anderszins van belang voor het leven en werken van de gemeente' (dus niet te verhuren of verpachten van onroerend goed in kader van vermogensbeheer). Dat houdt dus in, dat rond het beleid van verhuren, zeg maar nevengebruik van de kerk en de vergaderzalen, maar ook bij het tijdelijk verhuren van een pastorie, de kerkenraad daar niet alleen over geïnformeerd dient te worden, maar instemming dient te geven. Het ligt niet voor de hand dit bij elke losse verhuuractiviteit te gaan doen. Maar wel is het nodig van tijd tot tijd met de kerkenraad een kader vast te stellen hoe het verhuurbeleid zal zijn: wat kan er wat ons betreft wel en niet in onze kerk en in onze vergaderzalen? Daarbij zal overigens ook nog weer de non-discriminatiewetgeving van Nederland in ogenschouw moeten worden genomen.

Ook (her)inrichting van kerkgebouw zaak van kerkenraad

Omdat deze bepaling niet in Ordinantie 11 voorkomt, maar in Ordinantie 5 (over 'de eredienst'), wordt hij vaak over het hoofd gezien, als het gaat om de verhouding kerkenraad en college van kerkrentmeesters. Het is namelijk de kerkenraad die beslist over de inrichting en de herinrichting van het kerkgebouw (Ordinantie 5-8-2). Dus ook bij minder ingrijpende wijzigingen dan verbouwingen en dergelijke, die de inrichting van het kerkgebouw aangaan, zal uiteindelijk de kerkenraad zich daarover hebben te beraden en hebben te beslissen, en dient een college van kerkrentmeesters dus altijd de kerkenraad daarin te betrekken.

Herziene
Kerkorde en generale regelingen van
de Protestantse Kerk in Nederland

Nu verkrijgbaar!
Als paperback en als e-book!

Hebben gemeentelieden stemrecht?

Tekst Bert van Rijssen **Beeld** Unsplash

Al weer enige tijd geleden bereikte ons een vraag van een kerkrentmeester of gemeentelieden ook stemrecht hebben, dit in verband met nieuwbouwplannen voor een kerkgebouw. Dit nummer van Kerkbeheer gaat over de verhoudingen en bevoegdheden binnen de kerkenraad, welk thema we hier even uitbreiden naar diezelfde verhoudingen tussen kerkenraad en gemeentelieden.

In de kerkorde is geregeld dat een kerkenraad bij bepaalde besluiten de gemeente moet horen of er beraad in de gemeente dient plaats te vinden, voordat er een besluit genomen mag worden. Te denken is aan het vaststellen van een plaatselijke regeling waarin zaken geregeld kunnen worden als de wijze van de verkiezing van ambtsdragers, eventueel doopleden toelaten tot avondmaal, mogelijkheid bieden van inzegening alternatieve levensverbintenissen etcetera.

Dat is overigens iets anders dan 'stemrecht'. In al deze zaken neemt de kerkenraad een besluit. Een vergadering met de (belijdende) leden van een gemeente is dus niet te vergelijken met de 'algemene vergadering' binnen een vereniging, die het hoogste orgaan is in een vereniging. De kerkenraad is in alle zaken de besluitvormende vergadering binnen een gemeente, zij het dat kerkordelijk het college van kerkrentmeesters en het college van diakenen

op hun terreinen eigen bevoegdheden hebben (zie de andere artikelen in dit nummer over dat onderwerp).

Wat betreft vermogensrechtelijke aangelegenheden en het vaststellen van een vierjaarlijks beleidsplan is er ook een aantal verplichtingen om de gemeente te betrekken bij besluitvorming. Zo dienen de begroting en de jaarrekening ter kennis gebracht te worden aan de gemeente, evenals een concept beleidsplan, en dienen gemeentelieden daarop te kunnen reageren. Hoe dat moet, is niet geregeld, zij het dat het voor begroting en jaarrekening dient vastgelegd te worden in de zogenaamde 'plaatselijke regeling' (dat geldt als een plaatselijk verlengstuk van de kerkelijke regelingen: de kerkorde schrijft voor dat elke plaatselijke kerkenraad dient vast te leggen hoe men bepaalde zaken heeft geregeld waarin men vrij is het al dan niet zins of zo te doen). Dat geldt echter weer niet voor het ter inzage geven van een conceptbeleidsplan. De manier van kennisgeving kan zijn: ter inzage leggen, of publiceren. De manier van reageren kan zijn: schriftelijk of mondeling. Vaak gebeurt het zo, dat gemeentelieden een uitnodiging ontvangen voor een gemeentevergadering waar de betreffende stukken bij zitten, die dan besproken kunnen worden ter vergadering. Maar het hoeft dus niet op die manier.

Kerkverbouwplannen hoeven niet per se op deze manier met de gemeente gedeeld te worden, tenminste als ze passen in de vigerende begroting. Bij majeure begrotingswijzigingen, zodat er feitelijk van een nieuwe begroting sprake is, kun je je voorstellen, dat dezelfde regel die geldt voor de jaarlijkse begroting wordt toegepast (dus pas besluit nadat de gemeente inzage kreeg en ook heeft kunnen reageren). Inspraak dus, maar geen beslissingsbevoegdheid. Hoe deze inspraak georganiseerd wordt is dus – nogmaals gezegd – niet voorgeschreven.

In de kerkorde en de daarop gebaseerde regels is wel vastgelegd, dat bij majeure verbouwingen en dergelijke zowel college van kerkrentmeesters als kerkenraad betrokken moeten zijn, en veelal – in ieder geval als het om een monumentale kerk gaat – ook het Classicale College voor de Behandeling van Beheerszaken (CCBB).

Monique de Broekert-Melse

Wie

"Ik ben Monique de Broekert-Melse, ik ben 45 jaar. In 2010 zijn we getrouwd en op 's-Gravenpolder komen wonen. Ik werk inmiddels 20 jaar als administratief medewerker bij een bedrijf dat verpakkingsmachines maakt voor de voedingsmiddelenindustrie. We fietsen graag en ik houd erg van bakken."

Taken

"Sinds medio 2013 ben ik kerkrentmeester bij de Protestantse Gemeente 's-Gravenpolder-Baarland. Ieder heeft zo zijn eigen functie binnen het college. Mijn taak is het beheren van de ledenadministratie en het verzorgen van de collectes."

"De werkzaamheden die daarbij horen, veranderen ook wel in de loop van de tijd. Zo hanteerden we eerst nog de standaardfolder bij de Actie Kerkbalans. Inmiddels probeer ik ieder jaar zelf een folder te maken. Hierin kun je onder andere met foto's meer van je eigen gemeente laten zien."

"Sinds begin van dit jaar hebben we een webshop. Erg leuk en leerzaam om betrokken te zijn bij de inrichting hiervan. Deze stap naar digitalisering hebben we gezet om onze gemeenteleden digitaal gemak te kunnen bieden, maar zeker ook om onze vrijwilligers te ontlasten. Toezeggingen voor Actie Kerkbalans kunnen bijvoorbeeld op die manier automatisch verwerkt worden. Wie dat wenst, wordt nu dus voor de collectes benaderd via de webshop. Ook kunnen er collectebonnen gekocht worden. In de huidige Corona-tijd hebben we ook al veel gemak

gehad van de nieuwsbrieven die je via de webshop kunt versturen. Je kunt gemeenteleden daardoor vlot informeren. Ondanks dat we niet echt een jonge gemeente zijn, zijn veel gemeenteleden wel per e-mail bereikbaar."

"In het verlengde van het verzorgen van de ledenadministratie, breng ik tegenwoordig ook een kennismakingsbezoekje aan nieuw ingekomen gemeenteleden."

"Naast mijn werk als kerkrentmeester, maak ik ook deel uit van een kleine groep enthousiaste vrouwen die de kindernevendienst verzorgt. Naast de zondagse bijbelvertelling en uitleg, organiseren we regelmatig een uitje voor de kinderen. Op kerstavond is er de jaarlijkse kinderkerstdienst. In de periode van Pasen en Kerst volgen we een project met een thema. In de kerk staat dan een projectafbeelding, gemaakt door iemand uit de gemeente. Wekelijks is er uitleg bij het project en zingen we meestal een projectlied, voordat de kinderen naar de kindernevendienst gaan. Zo zijn jong en oud met elkaar verbonden."

Gemeente

"'s-Gravenpolder en Baarland vormen een gemeente. De kerk in Baarland is eigendom van de Stichting Oude Zeeuwse Kerken. Het kerkgebouw in 's-Gravenpolder is eigendom van onze gemeente. Daarnaast hebben we ons verenigingsgebouw De Ontmoeting (voorheen de Gereformeerde Kerk) en de pastorie. In beide dorpen worden diensten gehouden. Onze voorganger gaat ongeveer een keer per maand in Baarland voor en de overige keren in 's-Gravenpolder. In de overige diensten gaat dan een gastpredikant voor."

“Hoewel er sprake is van een enigszins grijze gemeente, is er zeker aandacht voor de kinderen en de jongeren. Zo proberen we samen één gemeente te zijn.”

Uitdagingen, trots en dankbaarheid

“Zoals in meer gemeentes, is het ook voor ons een uitdaging om met beperkte financiële middelen de organisatie draaiende te houden. We hebben een prachtige monumentale kerk, maar onderhoud kost veel geld. Afgelopen periode is er groot onderhoud gedaan. De kerk ziet er nu weer piekfijn uit. Reden voor dankbaarheid dus.”

“Onze gemeente draait, naast een full-time predikant, volledig op vrijwilligers. Hoewel het soms moeilijk is om mensen te vinden voor bepaalde taken, ben ik wel trots en dankbaar voor al het werk dat gebeurt binnen onze gemeente.”

Tips

“Voor ieder die twijfelt of hij/zij een bepaalde taak op zich wil/kan nemen: focus op waar je het voor doet. En vooral voor Wie je het doet! Natuurlijk kost het tijd en inzet, maar je hoeft het niet alleen te doen en het levert je naast meer contact en binding met je geloofsgenoten ook een hoop kennis en ervaring op.”

“Blijf zoveel mogelijk gemeenteleden betrekken bij het werk dat gedaan moet worden. Laat je niet ontmoedigen als het lastig is om een vrijwilliger te vinden voor een bepaalde taak. Spreek mensen persoonlijk aan en probeer ze met jouw enthousiaste verhaal te prikkelen.”

Actie Kerkbalans 2021

De actie Kerkbalans 2021 zal worden gehouden van zaterdag 16 t/m zaterdag 30 januari 2021. Binnenkort kunnen de organisatoren van Kerkbalans in plaatselijke kerken weer materialen bestellen, bij voorkeur via de webshop www.kerkbalans.nl. Maar het kan ook met een bestelformulier dat, samen met de voorbeeldmaterialen, per e-mail digitaal zal worden verzonden of, op verzoek, nog op papier en per post.

De technologie achter de Kerkbalans website en -webshop is geheel vernieuwd en naar verwachting zijn de website en de webshop Kerkbalans als dit nummer van Kerkbeheer uitkomt beschikbaar voor het downloaden van beelden en teksten, en het bestellen van actiematerialen. Omdat ook de Kerkbalans campagne is vernieuwd (daarover is in het juli-augustusnummer van ‘Kerkbeheer’ al bericht) zijn de actiematerialen uitgevoerd in de nieuwe stijl (met de tekst “geef vandaag voor de kerk van morgen”). Echter, er zijn ook nog voorraden van actiematerialen (enveloppen en promotiematerialen) in de uitvoering van Kerkbalans 2020 (met de tekst “geef voor je kerk”) waarvan het zonde zou zijn die te vernietigen. Deze producten worden in de webshop voor ongeveer de helft van de oorspronkelijke kostprijs aangeboden, met de toevoeging “uitvoering 2020”, zolang de voorraad strekt.

Jeroen de Haan

Cantor-organist

Tekst & Beeld Nico de Jong

Jeroen de Haan (*1968) is Cantor-organist in de Evangelisch-Lutherse Kerk in Woerden. Een unieke plek, mede omdat dit de oudste Lutherse gemeente in Nederland is. Het kerkgebouw is in 1646 als een 'schuilkerk' gebouwd. We spraken met Jeroen op deze unieke historische plek, waar de Lutherse gemeente wekelijks met zo'n 60 à 70 kerkgangers samenkomt.

Orgelbloed

Hoe is het zo gekomen? Jeroen geeft aan dat hij het 'orgelbloed' van huis uit heeft meegekregen. Zijn vader was orgelmaker en intonateur (iemand die de orgelpijpen dusdanig bewerkt, intoneert dat ze de klank geven die bij de pijp hoort) bij een gerenommeerde orgelmaker. Daarnaast was zijn vader organist in Alphen aan den Rijn. Als jongetje ging hij dan wel eens mee met zijn vader naar de speeltafel van het orgel. De eerste pianolessen ontving hij op 6-jarige leeftijd van zijn vader. Op zijn 13e volgden er orgellessen bij Joop Schellingerhoudt, organist van de Maranathakerk

Het historische Bätzorgel uit 1846 in de Evangelisch-Lutherse Kerk te Woerden.

en vanaf 1980 bij Henk Gijzen aan de Alphen muziekschool. Na een uitvoering van het koor 'Hosannah', waarvan hij zeer onder de indruk was, kwam hij in contact met de begeleider van het koor, Aart Bergwerff (destijds organist in de Lutherse kerk in Den Haag). Al spoedig erna had hij les van laatstgenoemde en later ook van hem op het Rotterdams Conservatorium (Codarts).

Overstap

Uit een training bij zijn toenmalige werkgever KPN werd duidelijk dat Jeroens interesse en ambities vooral in de muziek lagen. Dit resulteerde er in 2003 in dat hij bij KPN ontslag nam en zich fulltime kon wijden aan zijn studie aan het Rotterdams Conservatorium. In 1999 werd hij reeds benoemd (uit 33 sollicitanten) tot Cantor-Organist van de Lutherse kerk te Woerden. Met deze twee stappen werd de overstap naar kerkmusicus gemaakt.

De kerkmuziekpraktijk in Woerden

De Lutherse gemeente in Woerden is nog steeds zelfstandig. Waar veel andere Lutherse gemeenten door afnemend kerkbezoek zijn gefuseerd, is het bijzonder dat men in Woerden nog steeds een eigen positie heeft. Wat is nu het unieke in de kerkmuziek in deze gemeente? Jeroen: "Het unieke in de liturgie is dat een deel van het Evangelie wordt gezongen. In de praktijk is het zo dat wat je zingt beter wordt onthouden dan wat je hoort. Zo kan het bijvoorbeeld gebeuren dat de predikant een tekstgedeelte voordraagt tot vers 10. Daarna gaat de cantorij verder met vers 11. De gemeente wordt er dan ook al luisterend meer bij betrokken. Soms zingen we ook een door mij gecomponeerd Evangelietotet. Belangrijk is dat de dienst gezamenlijk met de predikant wordt voorbereid. Daarom vindt er tevoren altijd uitgebreid overleg plaats met de predikant. De cantorij zingt de antifoon bij het begin van de dienst." Regelmatig componeert Jeroen de antifoon of een ander muziekstuk. Het Evangelie resoneert in de kerkmuziek. Vaak wordt er vierstemmig gezongen en ook a capella. De cantorij bestaat uit ongeveer 16 mensen, waarvan de meesten tot de 60-plussers behoren. De kerk beschikt over een gaaf bewaard historisch Bätzorgel uit 1846. Daarnaast maakt Jeroen gebruik van een tot zijn eigendom behorend kistorgel.

Jeroen de Haan

Bijzondere baan

Op de vraag aan Jeroen wat hem boeit in deze functie, geeft hij aan dat de zondagse liturgie hem aanspreekt, omdat er dan werkelijk wat gebeurt. Hij speelt doorgaans alle diensten. Hij kan als het ware 'lezen en schrijven' met de gemeente en de samenwerking met de predikant is buitengewoon prettig. "Ik noem het wel eens 1 plus 1 wordt 3. Deze traditie moeten we in ere houden. Je ziet ook dat het nog mensen aantrekt, ook van buiten Woerden. Belangrijk is het om veelzijdig te blijven zodat de gemeente geboeid blijft. Zo mogen we samen nog een bloeiende gemeente vormen waar ook door de week veel activiteiten plaats vinden."

Tenslotte

Als ik Jeroen vraag naar wat hij tegen kerkrentmeesters zou willen zeggen is zijn reactie: "Bezuinig liever eerder op het aantal FTE's van de predikant dan dat van de kerkmusicus. De kerkmusicus heeft ook een boodschap uit te dragen!"

Interieur van de Evangelisch-Lutherse Kerk te Woerden.

“ EIGENTIJDSE KERKINTERIEURS
MET RESPECT VOOR TRADITIE
EN RUIMTE VOOR IEDEREEN. ”

MATL@VDKL.NL | WWW.VDKL.NL | 015-2155839

Kerkvitaal

Gemeenteadvies en -begeleiding

Onafhankelijk advies en begeleiding op het grensvlak van gemeentebouw en middelen.

Gesubsidieerde begeleidingstrajecten en ook aanvraag gebouwensubsidies solidariteitskas.

Jaarlijks ca. 20 subsidieaanvragen... met 100% score.

Anna van Gelrestraat 30
3882CK Putten
www.kerkvitaal.nl

Jan Boer
Tel. 06 111 11 538
Email. janboer@kerkvitaal.nl

Olifant in de kamer: macht in de kerk

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Unsplash

Een 'olifant in de kamer' is een punt dat overduidelijk aanwezig is, maar waar niet over gesproken wordt. In de kerk hebben we best last van zo'n eigenaardige houding ten aanzien van 'macht'.

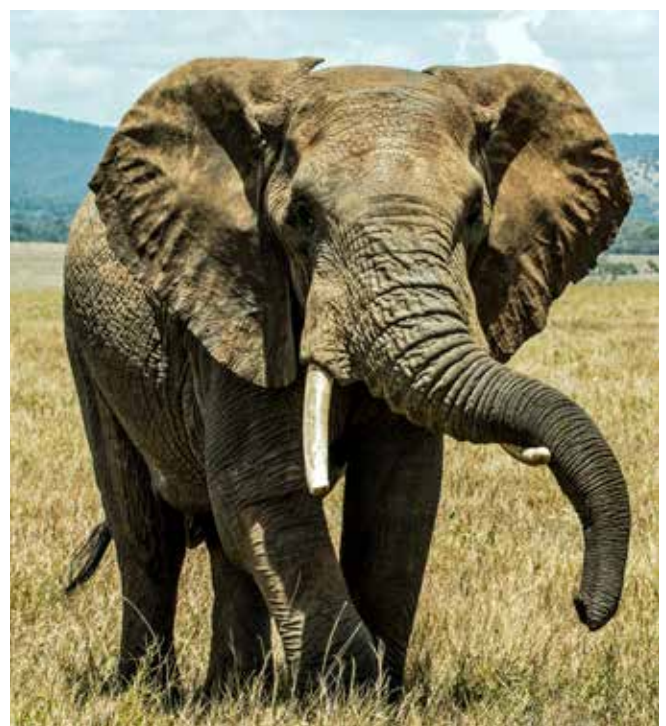
In dit nummer van 'Kerkbeheer' is er extra aandacht voor de verhouding tussen kerkenraad en college van kerkrentmeesters. Het gaat dan al gauw over bevoegdheden zoals die in de reglementen staan, of over de manier van omgaan met elkaar. Het thema 'macht' vinden we echter vaak vervelend. Wie heeft hier eigenlijk de grootste invloed? Nou ja, 'invloed' is al weer een andere woord dan 'macht'. Want 'invloed' gaat over 'soft power'. Je hebt allerlei manieren om de zaak een bepaalde kant op te krijgen zonder dat het gevoeld wordt als 'machtsuitoefening'. Want 'macht', ja dat is dat je een ontwikkeling kunt doorzetten, ook tegen de wil van anderen in.

Je hebt allerlei machtsbronnen. Hoe 'zachter' hoe meer ze gezien worden als leiderschap en invloed. Denk aan kennis, wijsheid, netwerk (weten wie je op welk tijdstip ergens voor moet inzetten), charisma, gezag. Hoe 'harder' hoe meer het gezien wordt als macht en dominantie. Denk aan agressie, geld, uitsluiting, intimidatie, procederen, dreigen met en toepassen van fysiek geweld.

Onze protestantse kerktraditie is gebaseerd op het principe van gedeeld leiderschap. Het autocratische, hiërarchische model had laten zien te veel het risico te lopen van machtsmisbruik, evenals het charismatische model (bij de wederdopers bijvoorbeeld). Je hebt – zeg maar – bisschoppen die zich als sekteleiders gaan gedragen, en sekteleiders die zich als bisschoppen gaan gedragen. Nadeel van meervoudig leiderschap is dat soms niet helemaal duidelijk is wie nu de kapitein op het schip is en dat het nogal eens wat tijd kost om tot besluiten te komen. Voordeel is, dat – als het goed gaat – niemand de kans krijgt over anderen te heersen.

Daar zijn goede bijbelse motieven voor, al was het maar de éne uitspraak van Jezus: jullie weten dat de 'regeerders der volken' heerschappij voeren en macht uitoefenen, maar zo zal het onder jullie niet gaan: wie 'groot' wil worden onder jullie, laat die dienaar zijn (Marcus 10:42-45).

En natuurlijk, ieder zal geneigd zijn om te beamen: het gezag in de kerk ligt bij de Heer van de kerk. En er zijn documenten – Schrift, belijdenis, kerkorde – die hoe dan ook een kader aangeven. Maar we weten allemaal dat de emotie van de dominee, of de hand op de knip van de 'president-kerkvoogd', of het éne zinnetje van broeder X of Y, of het mobiliserend vermogen van zuster Z soms van grote invloed is. Toen ik justitiepredikant werd, kreeg ik deze les mee: dominee, als u met groepen werkt, zorg dat u een beeld krijgt wie de informele leiders zijn, wie er aan de touwtjes trekken en waarom. Net doen alsof het niet bestaat en er niet mee rekenen is namelijk niet slim. Dat geldt eigenlijk voor elke groep, ook bij u in de kerk. Ik denk dat ze gelijk hebben, die piw'ers van toen.

Stelling van de maand

Heeft u een mening, wilt u erop reageren?
Laat het ons weten via: info@kerkrentmeester.nl

De stelling:

'Ook in de kerk is het goed van tijd tot tijd eens stil te staan bij het thema 'macht'.'

De orgelbank

DE ORGELBANK

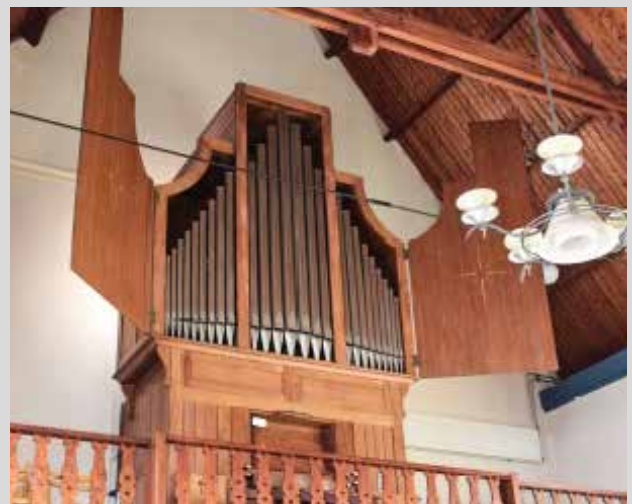
De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke kerken en gemeenten de mogelijkheid hun pijp-orgel te koop aan te bieden.

Afgelopen maand is het Flentrop-orgel (8 registers) van de Gereformeerde kerk "De Rank" uit het bestand verwijderd. Het orgel is ingenomen door Flentrop Orgelbouw te Zaandam die het ter verkoop heeft aangeboden. Na deze mutatie resteren er nog 4 orgels in de orgelbank. Alle aangeboden orgels kunt u raadplegen op onze website www.kerkmarkt.nl in de rubriek orgelbank.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met het Bureau VKB.

Tel. (078) 639 36 66

E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl

► MK Architecten

Herbestemmen van kerken: Start met een quickscan, bepaal zelf de waardevolle elementen en verken de mogelijkheden!

Tekst & Beeld Matthijs Klooster

Even voorstellen

Sinds ik (Matthijs Klooster, 1972) aan de hand van mijn ouders in de kerk kwam, was ik onder de indruk. Ik keek naar de mensen en naar het licht dat zo mooi door de ramen binnenviel. Ik ben inmiddels achtenveertig jaar en hoewel er veel is veranderd, blijft een kerkgebouw voor mij nog steeds een bijzondere plek om samen het geloof te delen in een unieke sfeer en architectuur.

Kerkgebouwen zijn extra betekenisvol doordat ze gebouwd zijn met middelen die door eerdere generaties zijn samengebracht en doordat ze op beeldbepalende plekken in de wijk, dorp, stad en landschap staan. Wanneer deze gebouwen door teruglopend kerkbezoek en vergrijzing leegstaan en er geen andere gebruiker is, moet er ingegrepen worden.

Ik wil eigenaren en initiatiefnemers helpen door te werken aan een passende oplossing voor elk kerkgebouw.

Ervaring

Onder het motto 'Herwaarderen door Samenwerken' heb ik met MK Architecten ruim twintig jaar ervaring opgedaan met diverse projecten voor herinrichting, verbouwing, uitbreiding en herbestemming van kerkgebouwen. Ik heb daarvoor een breed netwerk opgebouwd van adviseurs, specialisten en marktpartijen zoals ontwikkelaars en beleggers.

De laatste jaren werk ik ook als erfgoed adviseur namens de erfgoedcommissie van Dorp Stad en Land in de gemeentes Borsele, Sluis en Hulst (provincie Zeeland). In de gemeente Leidschendam-Voorburg (provincie Zuid-Holland) zit ik in de welstand. Als erfgoedadviseur adviseer ik over de omgang met monumenten en probeer ik het erfgoedbeleid toegankelijk te maken voor de eigenaren.

Herbestemming

Ik wil met mijn ervaring kerkeigenaren helpen door het traject voor herbestemming te begeleiden. Ik ben bekend met de subsidiemogelijkheden voor haalbaarheidsonderzoeken. Een herbestemming draagt bij aan behoud en bescherming van onze kerkgebouwen.

Dat kan met een *quick scan* om de (on-)mogelijkheden snel te verkennen. Dat kan ook met een uitgebreide en zorgvuldige begeleiding om de waarde van gebouw en locatie te bepalen. Zo'n waardebeoordeling biedt bescherming, maar geeft ook ruimte voor nieuwe mogelijkheden.

Na de waardebeoordeling komt de verkenning van de ontwikkelmogelijkheden. De kosten om het kerkgebouw te kunnen herbestemmen worden uitgezet tegen de opbrengsten van de nieuwe ontwikkeling. Hierdoor ontstaat een realistisch beeld van de opbrengsten van een herbe-

stemming. Een plan voor herbestemming maakt een kerk aantrekkelijk voor een toekomstige eigenaar en tegelijk weet de huidige eigenaar wat zijn kerk waard is.

Omgevingstafels

In 2021 wordt de Omgevingswet van kracht, waarin steeds meer ruimte wordt geboden voor inspraak van belanghebbers bij de ontwikkeling van ruimtelijke plannen. Samen met een stedenbouwkundige begeleid ik kerkeigenaren bij het organiseren van omgevingstafels voor herontwikkeling en herbestemming van monumentale kerken. In een traject van overlegmomenten (omgevingstafels) kunnen eigenaren in gesprek gaan over hun plannen met belanghebbenden zoals de gemeentelijke instanties, vergunningverleners, gemeentelijke zorgpartners, experts en omwonenden.

Het draagvlak voor ruimtelijke plannen wordt vergroot door alle betrokkenen mee te nemen in de ontwikkelingen. Het traject van omgevingstafels brengt uiteindelijk een gedragen ambitiesdocument voor herontwikkeling voort, waarmee ontwikkelaars en beleggers aangetrokken kunnen worden. Een zorgvuldig doorlopen traject maakt bezwaar maken tegen de plannen minder kansrijk. De risico's van een herbestemming of herontwikkeling worden kleiner door een zorgvuldig voortraject en dat komt de waarde van kerkgebouwen weer ten goede.

Kerkenvisie

Inmiddels hebben 100 gemeentes subsidie ontvangen voor het opstellen van een kerkenvisie. Het opstellen van een kerkenvisie gebeurt in dialoog tussen de burgerlijke gemeente, kerkeigenaren, inwoners en erfgoedorganisaties. Deze partijen gaan daarbij met elkaar in gesprek over de toekomst van alle kerkgebouwen in de gemeente: monumentaal en niet-monumentaal, nieuw en oud, in religieus gebruik of anderszins. De vraag daarbij is welke toekomst voor de gebouwen gezien wordt en welke opgave er ligt.

In de praktijk is het nog lastig voor partijen om afspraken te maken met elkaar over de wijze waarop ze met elkaar het gesprek aangaan als er kerken gesloten of verkocht worden. Samen met collega erfgoedadviseurs brengen wij het kerkenlandschap in kaart en zoeken we naar draagvlak. We willen eigenaren en gemeentelijke overheid graag brengen in het opstellen van een heldere gezamenlijke kerkenvisie.

Neem gerust contact op voor een quickscan of een uitgebreide begeleiding:

- ▶ Telefoon: 06 289 51 349
- ▶ E-mail: info@mkarchitecten.nl
- ▶ Website: www.mkarchitecten.nl

▶ Schaapsound

De landelijke audiovisuele specialist voor kerken

Tekst & Beeld Schaapsound

Verstaanbaar geluid en helder beeld in combinatie met een goedwerkende internetverbinding, maakt de beleving van een kerkdienst mogelijk. Zeker in deze tijden is dat geen overbodige luxe. Daarnaast maken audiovisuele toepassingen een kerkgebouw multifunctioneel, wat mogelijkheden schept om inkomsten te genereren. Hoe Schaapsound hieraan bij kan dragen, wordt zichtbaar in de Grote Kerk van Wageningen.

Restauratie

Het afgelopen jaar werd de Grote Kerk gerestaureerd, en niet voor het eerst. Het imposante gebouw uit de 13e eeuw stond twee keer eerder in de steigers. In 1940 werd de toren en een deel van de kerk neergehaald om de Duitse bezetter een mogelijke uitkijkpost te ontnemen. De glas-in-loodramen – een samenraapsel van allerlei soorten en maten – getuigen nog van de eerste restauratie tijdens de oorlog. Helaas schoten de Duitsers de toren en het schip van de kerk in 1945 opnieuw in puin, waarna de herbouw tien jaar duurde. Sindsdien is er weinig onderhoud gepleegd aan de kerk.

Hoewel de Grote Kerk samen met de Bevrijdingskerk en de Vredehorst eigendom was van de Protestantse Gemeente Wageningen, is deze drie jaar geleden overgegaan naar

de Stichting Oude Gelderse Kerken (SOGK). Dik Sipma van de Protestantse Gemeente Wageningen vertelt: "De Grote Kerk was vooral een preekkerk. Maar de onderhoudskosten konden niet langer opgebracht worden. Dan moet je kiezen: welke gebouwen houd je aan?" Remco Zuidgeest van de stichting Grote Kerk Wageningen, steunstichting van de SOGK en verantwoordelijk voor de exploitatie, voegt toe: "De Grote Kerk is een Rijksmonument, maar dat geeft eigenaars ook meer last. Daarom is na overleg overeengekomen dat de SOGK eigenaar werd, met belangrijkste eis dat deze gerestaureerd en heringericht zou worden."

Schaapsound

Bij de herinrichting kwam Schaapsound in beeld, gespecialiseerd in audiovisuele toepassingen. Klaasjan Schaap ▶

runt samen met zijn vader Gerard het bedrijf. Aanvragen komen vooral van kerken, maar ook deels uit onder andere het bedrijfsleven, het onderwijs, congressen en musea. Schaapsound heeft inmiddels ruim 30 jaar ervaring en levert vanuit de vestigingen Zwolle, Ridderkerk en Roermond diensten door het hele land.

Sipma: "Mijn vader was sinds de jaren '70 al hobbymatig bezig met de geluidsverbetering; die was altijd slecht door de gebrekkige techniek. Toen we Gerard Schaap ontmoeten, ontdekten we zijn visie en ervaring wat geluid betreft. Bij de verbouwing van de Bevrijdingskerk hebben we voor het eerst samengewerkt en dit beviel goed. Hoewel bij dit project de keuze voor Schaapsound afhing van inschrijving, werden zij op grond van eerdere samenwerking door diverse andere partijen aanbevolen. Schaapsound onderscheidt zich als ervaren specialist in kerken; ik ben daarom blij dat we met elkaar konden afstemmen."

Afstemming

En afstemming was nodig, want zowel de Protestantse Gemeente als belangrijkste huurder, als de stichting Grote Kerk Wageningen in de hoedanigheid van exploitant had wensen. Zuidgeest: "Ons doel als exploitant was vooral het multifunctionele gebruik van de kerk. Of het nu gaat om een congres of concert, je wilt flexibel zijn." Nu bijeenkomsten kleinschaliger worden is daarbij de

vraag naar opnames toegenomen. Voor de Protestantse Gemeente was beeld belangrijk om de liturgie te projecteren of uitzendingen te verzorgen. Sipma: "We werken met Kerkdienstgemist en we hadden voorheen alleen geluid. Maar mensen willen het thuis kunnen meebeleven." Spraakverstaanbaarheid was een pre. "Veel andere bedrijven zijn gericht op podia, maar Schaapsound heeft laten zien wat er nodig is voor een kerkdienst," zegt Sipma.

Uitvoering

Om de multifunctionaliteit te bevorderen heeft de kerk extra sanitaire voorzieningen, cateringmogelijkheden, vloerverwarming en LED verlichting gekregen. Het is prachtig om te zien dat met licht de juiste sfeer gecreëerd kan worden! Ook zijn er extra ruimtes gemaakt voor diverse toepassingen, en zijn kerkbanken verwijderd om een flexibele inrichting mogelijk te maken. Hier kwam Schaapsounds expertise van pas. Zij vernieuwden de geluidsinstallatie en installeerden extra videoapparatuur. Grote schermen in de zaal maken verschillende opstellingen mogelijk. Een flexibele indeling vraagt ook om flexibel geluid. Schaap: "Het moet mogelijk zijn om bij wijze van spreken je stoel 180 graden te draaien en nog steeds kwalitatief goed geluid te hebben." Per mogelijke opstelling zijn luidsprekers geïnstalleerd waartussen gemakkelijk geschakeld kan worden. Ook maakt de installatie het mogelijk om bijvoorbeeld Youtube in te zetten, zonder

Kerk TV

Kerk TV is al mogelijk met een snel te installeren basisopstelling: een bestuurbare camera met een eenvoudige app besturing. Uitbreiding met verschillende camera's maakt het mogelijk de kerkdienst vanuit diverse hoeken te filmen. Voor het uitzenden wordt gebruik gemaakt van een *streaming* platform zoals Kerkdienstgemist, Kerkomroep of Youtube. Ouderen hebben niet altijd evenveel ervaring met online toepassingen. Daarom wordt een gebruiksvriendelijke 'set-top box' meegeleverd die aangesloten wordt op de TV.

gehinderd te worden door de bekende galm inherent aan oude kerkgebouwen. Verschillende draaibare camera's maken diverse scenario's mogelijk wat opnames en uitzendingen betreft." Sipma is blij dat Kerk TV gerealiseerd is. Ook Zuijdgeest is enthousiast: "Het is natuurlijk fantastisch om 'ja' te kunnen zeggen op de vraag of het mogelijk is iets online te volgen."

Daarbij heeft Schaapsound een geavanceerd wifi-netwerk aangelegd. Het netwerk is geschikt voor verschillende gebruikersgroepen: gasten, bekende gebruikers. Via dit netwerk kunnen de verschillende gebruikersgroepen veilig gebruik maken van internet en de installaties bedienen. Naast betaalbare kwaliteit staat gebruiksgemak hoog in het vaandel: het systeem vraagt weinig van vrijwilligers.

Beide partijen, en toekomstige huurders, hebben hoge verwachtingen van het resultaat. Op 6 september neemt de Protestantse Gemeente de kerk als eerste in gebruik, waarna overige activiteiten opgestart worden. "Dit is nu een multifunctioneel gebouw dat ook nog kerk is. Deze vertaalslag is er mede dankzij Schaapsound gekomen," aldus Zuijdgeest. De hoop is dat de slogan 'kerk in de stad, stad in de kerk' hierdoor waargemaakt wordt.

► www.schaapsound.nl

Afbeeldingen: Het interieur van de Grote Kerk te Wageningen met audiovisuele toepassingen door Schaapsound aangelegd.

TOINE DAELMANS

LUIDKLOKKEN
&
TORENUURWERKEN

Stipdonk 16, 5715 PC Lierop
☎ Toine Daelmans: 0492 54 55 77
☎ Ralf van Veghel: 06 460 656 21
info@daelmans.com - www.daelmans.com

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: 0518 43 22 99.

VELLEMA

TORENUURWERKEN

VELLEMA. PASSIE VOOR MENS EN TECHNIEK.

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

Snel aan de slag met KerkTV?

Wij leveren uit voorraad en installeren op korte termijn!

KERKGELUIDSINSTALLATIES | PRESENTATIE/KERKTV
AKOESTIEK | NETWERK/WIFI | VERLICHTING | DOMOTICA

www.schaapsound.nl

schaapsound

Zwolle | Ridderkerk | Roermond

MONDIAL MOVERS

Kattenberg Verhuizingen

MONDIAL MOVERS

Aad de Wit Verhuizingen

Dé verhuizers van de VKB

**#VRIJBLIJVENDE
OFFERTE EN
DESKUNDIG ADVIES
OP MAAT**

#0800 - 022 17 22

[Lees meer op www.vkb-verhuizingen.nl](http://www.vkb-verhuizingen.nl)

Meerjarenraming in FRIS in september beschikbaar

Tekst & Beeld Ruud van den Broek

Over de mogelijkheden, en het belang daarvan voor kerkrentmeesters, van meerjarenramingen in FRIS is in het aprilnummer van 'Kerkbeheer' uitgebreid aandacht besteed in een artikel van de hand van Gerrit Oosterwijk. Team FRIS hield toen een slag om de arm inzake de introductiedatum, in verband met corona. Maar nu kunt u met het instrument aan de slag.

Pro-actief beleid is van groot belang voor een vitale gemeente. Daarbij is een goed beeld van de verwachte financiële ontwikkelingen onmisbaar. Een meerjarenraming is een uitstekend middel om meer inzicht te krijgen in de toekomstige financiële positie van de gemeente en de diaconie.

FRIS (Financieel Rapportage en Informatie Systeem) biedt vanaf 7 september aanstaande de mogelijkheid om een meerjarenraming over acht jaren te maken. Dit geeft u een instrument bij het maken van het beleid voor de gemeente en de diaconie voor de komende jaren.

Het advies is om jaarlijks een meerjarenraming te maken, ter ondersteuning van de beleidsvorming en het jaarlijkse begrotingsproces. Ingrijpende beleidsbeslissingen, zoals over de predikantsbezetting, (des)investeringen, projecten en dergelijke, kunnen niet goed genomen worden zonder het langetermijnperspectief dat een meerjarenraming biedt. Een meerjarenraming hoeft niet ingediend te worden bij het CCBB (Classicaal College voor de Behandeling van Beheerszaken), behalve in een aantal gevallen die vastgelegd zijn in een richtlijn van het GCBB (Generaal College voor de Behandeling van Beheerszaken).

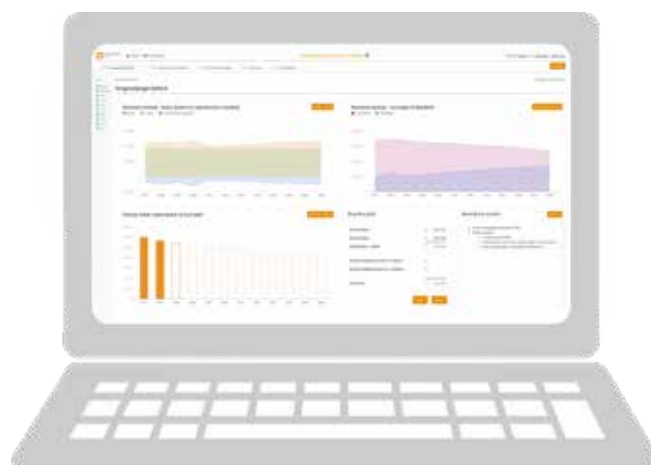
De gemeente en de diaconie kunnen zelf bepalen of en wanneer een meerjarenraming gemaakt wordt. Een meerjarenraming moet alleen in bepaalde gevallen, zoals bijvoorbeeld bij een aanvraag voor een solvabiliteitsverklaring, bij het CCBB ingediend worden. Deze gevallen worden benoemd in een nieuwe richtlijn van het GCBB.

(zie: <https://fris-doc.pkn.nl/meerjarenraming>)

De eerste meerjarenraming kan in FRIS gemaakt worden, zodra de jaarrekening 2019 ingediend is. Vanuit een meerjarenraming kan in FRIS eenvoudig een begroting voor het volgende jaar opgesteld worden. Daardoor geeft het maken van een meerjarenraming nauwelijks meer werk, maar wel veel meer inzicht. Voor vragen over de werking van de meerjarenraming in FRIS kan natuurlijk contact opgenomen worden met de FRIS-helpdesk (fris-help@protestantsekerk.nl).

Hoe de meerjarenraming in FRIS werkt is beschreven in de FRIS-handleiding. Hiernaast wordt er een *e-learning* cursus ontwikkeld voor de meerjarenraming in FRIS. Deze komt binnenkort beschikbaar. Zodra de *e-learning* cursus beschikbaar is worden de colleges van kerkrentmeesters en van diakenen hierover geïnformeerd.

Ruud van den Broek is beleidsmedewerker ondersteuning CCBB voor Utrecht en Noord-Holland

Bestuurdersaansprakelijkheid

Tekst & Beeld Mercer Marsh Benefits

Als kerkbestuurder probeert u uw taken zo goed mogelijk te vervullen. Bestuurdersaansprakelijkheid zal niet het eerste zijn waar u aan denkt bij het uitoefenen van uw taken. Toch is het belangrijk om hierbij stil te staan. Want wat als u nou toch persoonlijk aansprakelijk wordt gesteld? Hoe zit een en ander dan in elkaar? Waar moet u bedacht op zijn?

De aansprakelijkheid

Een kerkgenootschap bezit rechtspersoonlijkheid naar Nederlands recht en valt daarom onder artikel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. In dit artikel staat dat elke bestuurder tegenover de rechtspersoon is gehouden tot een behoorlijke invulling van zijn taak. Ook draagt de bestuurder de verantwoordelijkheid voor de algemene gang van zaken. Dit geldt ook voor de toezichthouders.

Bestuurders kunnen te maken krijgen met interne en externe aansprakelijkheid. Interne aansprakelijkheid betreft de aansprakelijkheid van de bestuurder jegens de rechtspersoon. Indien een bestuurder tekortschiet in de behoorlijke vervulling van de aan de bestuurder opgedragen taak, kan de rechtspersoon een beroep doen op artikel 9 Boek 2 lid 1 Burgerlijk Wetboek.

Externe aansprakelijkheid betreft de aansprakelijkheid naar derden, dus buiten de rechtspersoon. Denk daarbij aan subsidieverstrekking, contractpartners, vrijwilligers in de kerk etcetera. Immers, het bestuur van een rechtspersoon kan ook onzorgvuldig of onrechtmatig handelen naar derden toe.

U bent met uw gehele vermogen aansprakelijk. Dit betekent dus dat u kunt worden aangesproken in uw privévermogen.

Voor kerkgenootschappen wijkt de wetgeving die ziet op de interne aansprakelijkheid af van de regels die gelden voor reguliere verenigingen en stichtingen. In tegenstelling tot verenigingen en stichtingen, zijn de kerkelijke rechtspersonen niet gebonden aan onbevoegde handelingen van haar bestuurders en/of toezichthouders, tenzij de kerkelijke rechtspersoon voordeel heeft genoten van deze handeling.

Een bestuurdersaansprakelijkheidsclaim tegen een kerkelijke bestuurder zal vaak gebaseerd zijn op de statuten van het kerkgenootschap dan wel op de regels van een overkoepelende orde.

Bij kerkgenootschappen is het risico op externe aansprakelijkheid van de bestuurder dus groter dan bij verenigingen en stichtingen.

Verder geldt voor alle bestuurders een hoofdelijke aansprakelijkheid en collectieve verantwoordelijkheid. Dit wil zeggen dat u als individuele bestuurder aansprakelijk kunt worden gesteld voor de totale geclaimde schade die voortvloeit uit uw fouten, maar ook uit de fouten van uw collega-bestuurders. Een uitzondering hierop is als u zich kunt disculperen. Dit is echter moeilijk vast te stellen omdat u dan dient aan te tonen dat u geen ernstig verwijt kan worden gemaakt én dat u niet nalatig bent geweest in het treffen van maatregelen om de gevolgen van de tekortkoming af te wenden.

Wat dekt een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering?

Het kerkbestuur kan besluiten om een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering af te sluiten. Hiermee bent u verzekerd tegen aanspraken die ontstaan door onbehoorlijke taakvervulling van uzelf of een medebestuurder en aansprakelijkheid door een onrechtmatige daad (zowel interne als externe aansprakelijkheid).

Een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering is in het bijzonder bedoeld ter bescherming van het privévermogen van bestuurders en toezichthouders. Zo is er onder andere dekking voor noodzakelijke kosten, onderzoekskosten, verweerskosten, kosten van de tegenpartij waarvoor men

aansprakelijk is, wettelijke rente, schadevergoeding ingevolge een rechtelijke uitspraak, schikking of arbitrage.

Waarom is een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering noodzakelijk?

Indien sprake is van bestuurdersaansprakelijkheid kan de geclaimde schade gauw fors oplopen. Denkt u aan hoge verweerskosten, naast het geclaimde schadebedrag. Het voornaamste aspect hier is dat een bestuurder of toezicht houder aan te spreken is in het privévermogen. Dit maakt een bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering geen luxe-product, maar een noodzakelijke verzekering om uw privévermogen te beschermen. Denk bijvoorbeeld aan uw spaargeld voor de studie van uw kinderen.

De bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering van Marsh voor de Vereniging Kerkrentmeesterlijk Beheer (VKB) is een maatwerkoplossing specifiek afgestemd op kerkelijke gemeenten. Verzekerd zijn onder andere:

- het moderamen;
- de kerkenraad;
- de diaconie;
- de penningmeester;
- specifieke commissies.

Voorbeelden bestuurdersaansprakelijkheid

Ter beeldvorming noemen wij voorbeelden van mogelijke claims:

- De kerk is in de loop der jaren in verval geraakt en is aan verbouwing of renovatie toe. Het bestuur schakelt een lokale aannemer in en geeft opdracht voor een ingrijpende verbouwing. Er is echter onvoldoende geld in kas waardoor de kerk het contract met de aannemer niet kan nakomen. De aannemer lijdt hierdoor schade en stelt het bestuur van de kerk aansprakelijk.
- Vrijwilligers van de kerk ontvangen al jaren een kleine vergoeding. Als de fiscus hier lucht van krijgt blijkt dat de vergoedingen gezien worden als inkomsten waarover inkomstenbelasting en sociale premies verschuldigd zijn. Gezien het aantal jaren en het aantal vrijwilligers blijkt de naheffing dermate hoog dat de kerk dit niet kan betalen en in staat van faillissement wordt verklaard. De curator probeert het boedeltekort te verhalen op de privévermogen van de kerkbestuursleden.
- Ambtsdragers (predikanten, diakenen, ouderlingen en degenen die daarvoor in opleiding zijn) hebben sinds 2014 een Verklaring omtrent gedrag (VOG) nodig. Ook voor vrijwilligers en functionarissen die met minderjari-

gen werken is een VOG vereist. Een predikant maakt zich schuldig aan een zedendelict en er blijkt geen VOG te zijn aangevraagd bij indiensttreding. Het bestuur van de kerk wordt aangesproken en moet daardoor verweerskosten maken. Ook lijdt de kerk hierdoor reputatieschade. Zowel de verweerskosten als de kosten om de reputatie van de kerk te herstellen zijn gedekt op de bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering.

- De penningmeester laat stelselmatig geld verdwijnen uit het kerkelijke vermogen. Dit verduisterde geld gebruikt hij vervolgens voor zijn eigen privédoelinden. Hier is duidelijk sprake van interne bestuurdersaansprakelijkheid.

Verder kunt u denken aan:

- Het nemen van beslissingen met vergaande financiële consequenties zonder behoorlijke voorbereiding;
- Het verwaarlozen van fundamentele bestuursplichten zoals de plicht tot het bijhouden van een behoorlijke boekhouding en bedrijfsadministratie;
- Het niet verschaffen van inlichtingen aan toezichthoudende personen zodat zij hun toezichtfunctie niet kunnen uitoefenen;
- Het bestuur overlaten aan derden zonder daarop enigerlei wijze toezicht of controle uit te oefenen;
- Het aangaan van contractuele verplichtingen waarbinnen in redelijkheid behoort te weten dat de rechtspersoon deze verplichtingen niet kan nakomen;
- Het nalaten zich voldoende te vergewissen van de kredietwaardigheid van contractpartners aan wie men leveranties op krediet verstrekt;
- In situaties van dreigende betalingsonmacht selectief betalen van crediteuren, en daarmee benadelen van andere crediteuren.

Voor kerkgenootschappen gaat het met name om financiële handelingen die de kerk of mogelijke schuldeisers kunnen benadelen.

Voor meer informatie verwijzen wij u graag naar de speciale website: www.vkb-verzekeringen.nl. Hierop treft u alle informatie aan en kunt u zich eenvoudig aanmelden voor deze verzekering waarvan inmiddels veel gemeenten al gebruik maken!

U kunt ook contact opnemen met:

Dimfie van Sundert, klantadviseur

► Telefoon: 010 40 60 520

► E-mail: info.vkb@mmc.com

Jubileumgeschenk

Honderdjarige VKB wil SKIN helpen met steunpunt kerkbeheer voor migrantenkerken. Wat geef je dan?

De VKB bestaat in 2020 honderd jaar. Graag vragen we al onze leden om een gift voor een jubileumgeschenk. De opbrengst is dan bestemd voor steun aan SKIN landelijk om (in samenwerking met het VKB Bureau) zelf een steunpunt voor kerkbeheervragen voor migrantenkerken op te zetten vanuit hun kantoor in Amersfoort. Het gaat in eerste instantie om een pilot van twee jaar, waarover de besturen van SKIN en de VKB het eens zijn. Daar is in totaal €50.000,- voor nodig. Alles wat meer zou binnenkomen, wordt echter ook aan versterking van de positie van migrantenkerken op kerkbeheergebied besteed.

Wij kregen de vraag van enkele leden (colleges van kerkrentmeesters): hoeveel verwacht u dan van ons? Dat kunnen wij natuurlijk niet zomaar voorschrijven. Er zijn grote en kleine gemeenten lid van onze VKB. We hebben meer dan 1500 gemeenten die lid zijn. Bij het vorige jubileumfeest (75 jaar) bleek dat niet alle leden aan een gift toekwamen.

Symbolisch zou kunnen zijn dat elke lid tenminste voor elk jaar dat onze vereniging bestaat één euro doneert: dus tenminste €100,-. Grotere gemeentes die wat meer kunnen geven, zouden kunnen kiezen voor €100,- per wijkgemeente.

Op dit moment hebben wij al bijna €20.000,- mogen ontvangen van verschillende gemeentes. Daarvoor willen wij alvast heel hartelijk bedanken. Echter, hiermee zitten we pas op 40% van het bedrag dat nodig is voor de pilot. Uw bijdrage is dus van harte welkom.

**Giften kunnen worden overgemaakt op:
NL17RABO 0102 9388 65 t.n.v. VKB, Dordrecht, onder vermelding van 'Jubileumgeschenk VKB voor SKIN'**

PLUIMERS ISOLATIE

De specialist voor al uw isolatiewerkzaamheden

+

Lagere energienota

+

Meer comfort

+

Beter voor het milieu

SPOUWMUURISOLATIE - VLOERISOLATIE - DAKISOLATIE
ZOLDERISOLATIE - ISOLATIEGLAS - IMPREGNEREN

PLUIMERS
ISOLATIE

ENERGIE BESPAREN
BEGINT BIJ GOEDE ISOLATIE

Is uw kerkgebouw al klaar voor een duurzame toekomst?

Vraag nu een vrijblijvend adviesgesprek aan!

WWW.PLUIMERS.NL - 0548 516225

2020: Corona en de VKB

Ledenraad en jubileumviering

Het is duidelijk: het jaar 2020 zal de geschiedenis in gaan als het jaar van de corona, en (zelfs in kleine kring niet) niet als jaar van '100 jaar VKB'. In het licht van de wereldwijde ontwrichting is dat ook helemaal niet belangrijk. Belangrijker is hoe we ons – ook als kerken – verhouden met wat er allemaal gaande is in de wereld.

Tegelijk moet je als organisatie wel ook steeds beslissingen nemen over wat wel en niet kan in het licht van de doorgaande corona-ontwikkelingen.

Verenigingsdemocratie

De VKB is een landelijke vereniging, met op classicaal niveau binnen de Protestantse Kerk afdelingsbesturen en afdelingsvergaderingen en andere bijeenkomsten, met landelijk een ledenraad en een bestuur. Die kunnen al een tijd niet fysiek samenkomen. Het bestuur doet dat wel digitaal. In het begin zochten we het in uitstel, maar hoe langer de beperkingen duren, hoe minder dat houdbaar is. We dachten op 12 september wel weer een ledenraadsvergadering te kunnen houden. Maar nu het zo ver is, lijkt dat nog niet verstandig en heeft het bestuur besloten om het om te zetten in een digitale video-conferentie, die zoals het er nu (bij het schrijven van deze kopij) naar uitziet op 3 oktober zal worden gehouden.

Ook afdelingsbesturen vragen hoe zij met hun afdelingen de noodzakelijke verenigingsdemocratie vorm kunnen geven, bij afwezigheid van fysieke vergaderingen. Op 9 september komt/kwam het bestuur bijeen om onder andere daarin opnieuw lijnen uit te zetten: wat doen we wel en hoe dan en wat doen we niet als VKB tot het eind van het jaar?

Landelijke jubileumbijeenkomst 21 november

Op het moment dat ik deze kopij typ, moet het bestuur nog de precieze beslissing nemen. Het sentiment in de vereniging en in de maatschappij richting het najaar is niet positief ten aanzien van verdere versoepelingen rond corona, eerder omgekeerd. Op 25 augustus kwam wel al de jubileumcommissie bijeen. Deze heeft het bestuur voorgesteld om een grote landelijke viering van het jubileum nu niet door te laten gaan, maar dat te doen op het moment dat er weer corona-vrij een landelijk evenement te organiseren valt (hopelijk in de loop van 2021). De jubileumcommissie stelt wel voor om op 21 november in een kleinschalige en sobere ceremonie, die via internet uitgezonden zal worden, aan 100 jaar VKB aandacht te besteden. Hoewel het bestuur hierover dus 9 september uiteraard nog de precieze beslissing heeft te nemen, leek het ons goed om in dit nummer van 'Kerkbeheer' als het ware een 'waarschuwing' af te geven. De beweging gaat namelijk richting uitstel tot later. Uiteraard krijgen alle leden en belanghebbende spoedig na 9 september hierover nader bericht. Misschien is dat bericht al uitgegaan op het moment dat u dit leest.

Jos Aarnoudse, directeur VKB

Archiefphoto van een bestuursvergadering van de VKB.

Als redactie maken we in 2020 een serie over kerkbeheer bij buitenlandse kerken. Alle redactieleden hebben één of meerdere landen onder hun hoede genomen. Het zijn journalistieke producties, geen wetenschappelijke studies. Vanuit een format met veertien vragen gaan we op onderzoek uit. Soms hebben we familie in zo'n land, of vrienden, soms komen we er vaak of hebben we andere connecties. Daarnaast is er via openbare kanalen en mensen in Nederland vaak veel meer te weten te komen dan je in eerste instantie denkt. In deze editie het zesde deel in de serie: Schotland.

Kerk die in rap tempo kleiner wordt: *Church of Scotland*

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** PR CoS, SIC-Rotterdam, Wikimedia, Unsplash

De Church of Scotland ('The Scots Kirk' of gewoon 'The Kirk') is de nationale kerk van Schotland. Over de term 'nationale kerk' zometeen meer. Het is de grootste protestantse kerk in Schotland, maar wordt snel kleiner. De Church of Scotland is te vergelijken met de Protestantse Kerk in Nederland, want beide hebben een calvinistische achtergrond en een presbyteriale kerkorganisatie.

Kennis maken met de kerkelijke situatie van Schotland

Enige jaren geleden maakte ik met mijn jongste zoon een toer van ruim drie weken door alle (!) delen van Schotland. We logeerden steeds één of twee dagen bij mensen thuis. Je komt dan makkelijk aan de praat en omdat al snel blijkt dat je zelf dominee bent, komt de situatie van geloof en kerk al snel ter sprake, van de zware bevindelijkheid die je in Schotland ook aantreft tot de opkomst van Pinksterkerken, maar ook hoe de nationale kerk er voor staat. Uiteraard gingen we ook bij diverse denominaties een keer naar de kerk. Het was niet het doel van de reis, maar een mooie bijkomstigheid om zo kennis te maken met de kerkelijke situatie van dit land. Voor deze serie heb ik ook mijn licht nog eens opgestoken bij openbare bronnen en aan Ruth MacLeod, hoofd communicatie van de Schotse kerk, een paar vragen gesteld.

Ruth MacLeod, hoofd communicatie van de Church of Scotland.

John Knox

Vanaf het begin waren keltische elementen duidelijk een onderdeel van de spiritualiteit en de liturgie (met name via de kerkmuziek). Grondlegend voor de huidige kerk is echter vooral de periode van de reformatie geweest. Het was de Schot John Knox die een groot stempel drukte op de Schotse reformatie in de 16e eeuw. Hij was een tijdgenoot en bewonderaar van Johannes Calvijn. Hij werkte ook een tijdje samen met Calvijn in Genève, waarna hij terugkwam om in Schotland de kerk in Calvijns zin te hervormen.

Toch ging dat nog niet zonder slag of stoot, althans wat betreft de kerkorganisatie. Er ontstond een jarenlange strijd of er nu wel of niet met bisschoppen gewerkt moest worden. Vanuit adellijk en monarchistisch oogpunt was werken met centrale bestuurders natuurlijk aantrekke-

Geschiedenis

De Church of Scotland voert haar geschiedenis terug tot het begin van het christendom in Schotland in de 6e eeuw.

De Calisbury Kirk in het Noorden van Schotland.

lijker. Het was pas na de *Glorious Revolution* in de 17e eeuw dat het pleit werd beslecht en de *Church of Scotland* geheel presbyteriaans werd, dus bestuurd door ouderlingen en predikanten samen in kerkelijke vergaderingen. Daarnaast ontstond de Episcopale Kerk van Schotland, maar die wordt tot op de dag van vandaag gezien als de kerk van de Engelsen in Schotland en niet voor Schotten.

Afsplitsingen

Zoals het een echte gereformeerde kerk betaamt, ontstonden er in de loop van de tijd diverse afsplitsingen. Er bestonden vanouds twee stromingen die *'evangelicals'* en *'moderates'* worden genoemd: orthodoxe calvinisten versus gematigden. In 1712 werd het kerkregime zo gewijzigd dat landeigenaren een grotere vinger in de pap kregen bij de aanstelling van predikanten. In de praktijk kwam het erop neer, dat 'gematigde' predikanten daarvoor de overhand kregen. In de loop van de tijd, met name in de 19e eeuw, leidde dat tot afsplitsing van diverse groepen orthodoxen in vrije, gereformeerde kerken. Waar hebben we dat meer gezien?

Nationale kerk

In 1921 werd de band tussen de *Church of Scotland* en de Staat definitief los gemaakt. Vanaf die tijd is de *Kirk* nog wel de 'nationale' kerk, maar geen staatskerk. Hoewel het aandeel van de Schotten dat verbonden is met de *Church of Scotland* enorm gedaald is, vat de kerk de roeping (om kerk voor alle Schotten te zijn) nog steeds serieus op. Men voelt zich, ondanks het kleiner worden, nog steeds verplicht om een landdekkend 'parochiesysteem' in ere te houden. Je ziet dan ook bij de indeling van de lokale gemeentes niet alleen het aantal actueel geregistreerde leden vermeld staan, maar ook *'people to serve'*. Dat is dan het inwoneraantal van de plaats of de wijk waar de kerk gevestigd is. Ook merk je dat de *Church of Scotland* zich in een dienende zin als nationale kerk ziet aan de

wijze waarop zij zich betrokken weet bij de Schotse samenleving en niet huiverig is om ook op politieke zaken in te gaan. Ook in hoe zij reageert op een ramp van enige omvang, zoals laatst het forse treinongeluk in Schotland, kun je merken, dat zij graag de rol op zich neemt van nationale trooster. Overigens leidde het in 1921 loslaten van de band met de staat in 1929 tot een fusie met één van de vrije kerken (of althans een deel ervan).

Het logo van de Church of Scotland.

Secularisatie in Schotland

In Schotland (5,3 miljoen inwoners) vindt ongeveer de helft van de mensen zich religieus (2016: 51,3%). Vond twintig jaar geleden nog ongeveer 42% van de Schotten zich verbonden met de *Kirk*, dat is nu gezakt tot ongeveer 22%. Daarnaast omschrijft ongeveer 14% van de bevolking zich als Rooms-katholiek en 8% noemt zich lid van een andere kerk. Ongeveer 1,5% is moslim. Het aandeel van de *Church of Scotland* is dus in 20 jaar met 20 procentpunten gedaald.

Wie de officiële ledencijfers van de kerk erbij pakt, ziet nog weer een ander verschijnsel. In 1966 had de *Kirk* nog ongeveer 1,3 miljoen leden. Dat is tussen 2013 en 2020 gedaald van ongeveer 400.000 tot 315.000 (nog

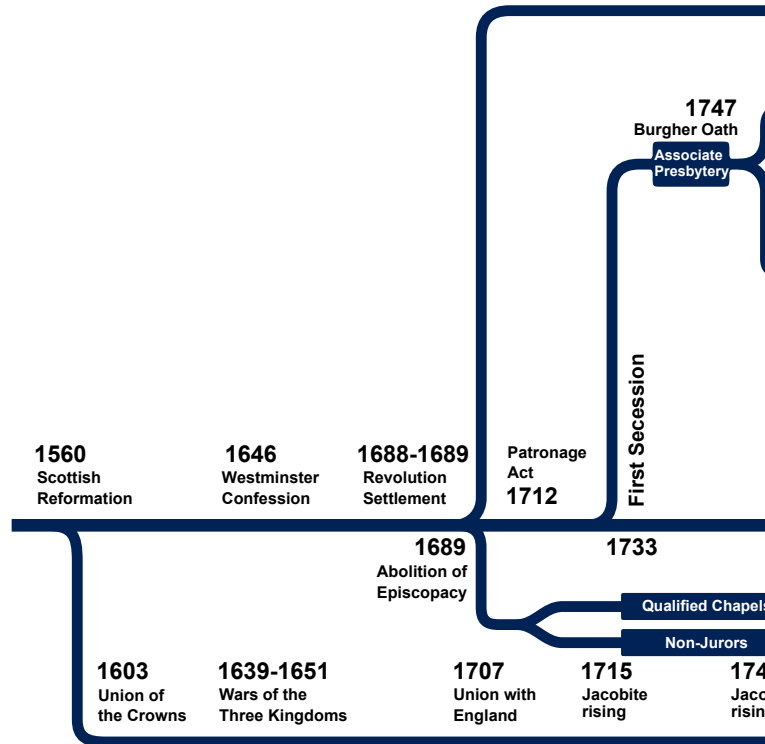
geen 6% van de totale bevolking). Kennelijk is de zelf-rapportage in enquêtes anders dan de officiële registratie. Hebben andere kerken nu van deze 'leegloop' geprofiteerd? Nee, zij zijn in de loop van de tijd ook in aantal gedaald, maar veel minder sterk. De ontkerkelijking sloeg vooral toe in de 'oude volkskerk', waar je tot decennia geleden als Schot 'automatisch' bij hoorde, maar nu dus even niet meer.

'Snoeien om te groeien'

De *Church of Scotland* is dus een kerk die al jaren bezig is de bakens te verzetten, maar zij doet dat welgemoed, niet krampachtig, zo lijkt het, niet paniekering en geheel transparant. Dat betekent dat er al jaren gewerkt wordt aan een programma van *'prune to grow'* ('snoeien om te groeien'). De kerk wordt ondanks de presbyteriale structuur voor een groot gedeelte – waar het gaat om kerkbeheer – centraal aangestuurd. Het centrale kerkkantoor is sinds de jaren dertig van de vorige eeuw gevestigd in Edinburgh, George Street 121 en staat – naar het huisnummer – bekend als *One-two-one*.

Er is jaarlijks een tekort dat soms kan oplopen tot bijna 6 miljoen pond. Hoewel het uit de reserves en de verkoop van gebouwen kan worden bekostigd, is het ieder duidelijk dat 'snoeien om te groeien' geen overbodige luxe is.

Het aantal predikantsplaatsen is teruggebracht tot minder dan 1000 gefinancierde posten. Tegelijk is er een

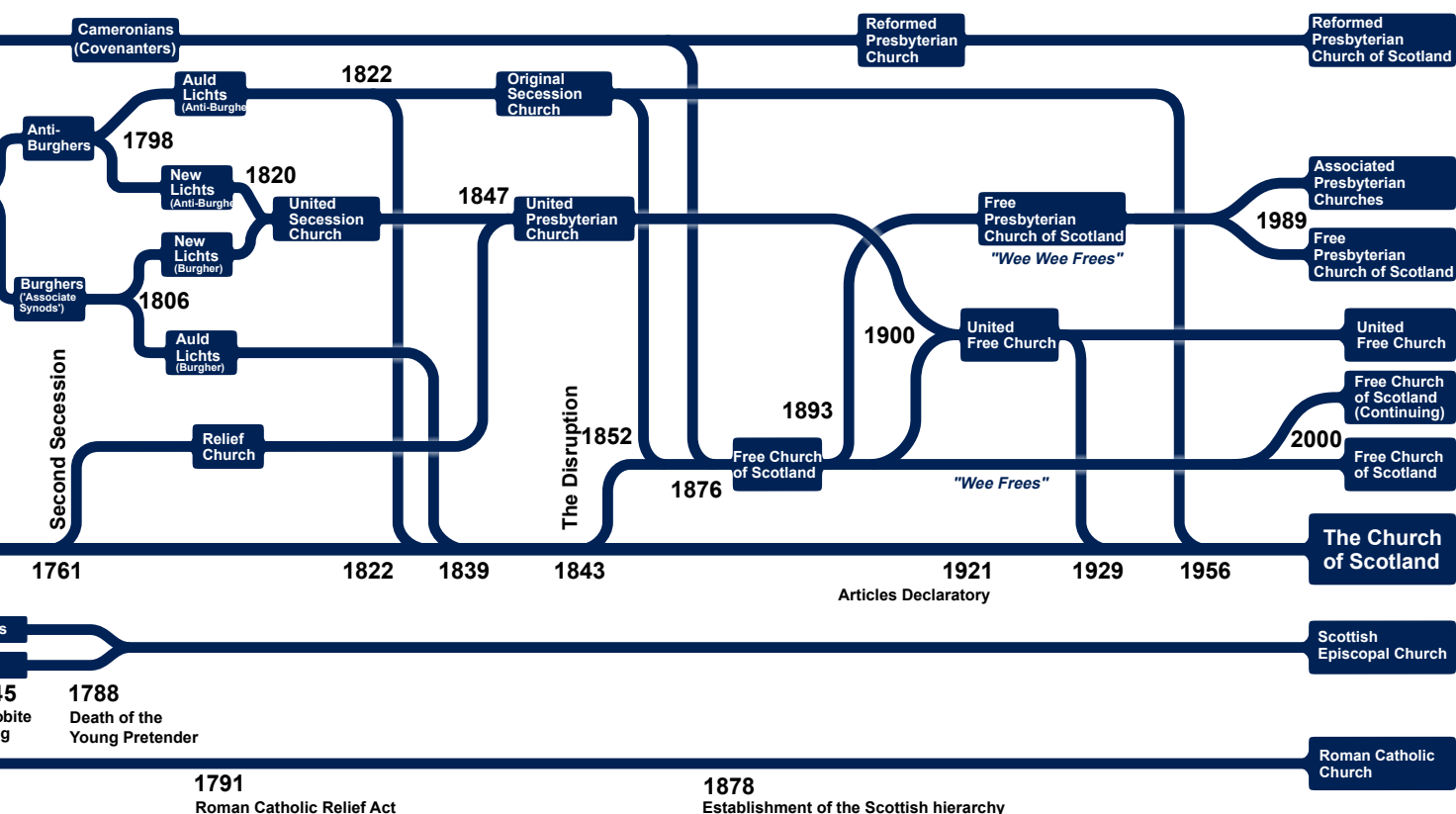

Het jaarboek van de Church of Scotland.

predikantstekort, omdat het aantal 'roepingen' enorm is gedaald. In 2019 ging men in de richting van 600 fte full time predikanten in dienst. Dat betekent 40% vacante (al dan niet gecombineerde) plaatsen die wel gefinancierd zouden kunnen worden. Tegenover elke nieuw opgeleide predikant gaan er in de huidige periode zo'n vier met pensioen (gemiddeld 15 tegenover 60 per jaar). Dus er zijn veel vacante kerken en veel dominees met meer dan één kerk. Met grote creativiteit wordt er gewerkt aan een variatie aan vrijwillige en parttime 'bedieningen'.

Het Kildalton Cross, een achtste-eeuws keltisch kruis dat staat op de begraafplaats bij de Kildalton Church op Islay in de Schotse regio Argyll and Bute.

Transparantie als vorm van verantwoording

Ziet het er nu desolaat uit? In het geheel niet. De kerk is transparant over de ontwikkeling. Zij publiceert alle relevante statistieken en gegevens, ook van alle gemeenten, inclusief de jaarverslagen rond het beheer van al het onroerend goed en financiën, plus alle nuchtere maar ook gelovige plannen voor de planperiode die dit jaar aanbrak: 2020-2030. Ik heb de indruk dat de *Kirk* begrepen heeft een minderheidskerk te zullen zijn in Schotland, maar op een nieuwe manier de rol van 'kerk des vaderlands' wil vervullen. Aan de ene kant is de 'grote' kerk de kerk waar van alle kanten wat op is aan te merken, maar aan de andere kant is en blijft het wel voor veel Schotten 'de nationale kerk van ons land'. De transparantie wordt gezien als een manier van verantwoording aan de leden, maar ook aan de buitenwereld over wat er met de toevertrouwde middelen en het nationale erfgoed wordt gedaan.

Structuur van de Kirk

De kerk is ingedeeld in iets meer dan 40 presbyteriën. Een presbyterie zit qua omvang in de buurt van een oude PKN-classis, maar heeft min of meer de bevoegdheden van een algemene kerkenraad. De laag van regionale synodes, die er ook was, is er inmiddels uitgehaald. Plaatselijk is er een '*kirk session*', zeg maar een (wijk)kerkenraad. Landelijk wordt de kerk bestuurd door de *General Assembly* (Generale Synode). Elke kerkelijke vergadering kiest voor elk jaar een '*moderator*'. Die is dat jaar de vertegenwoordiger van de kerk naar buiten. De *moderator* heeft geen bevoegdheden die boven de bevoegdheden uitgaan van de vergadering die hij of zij vertegenwoordigt. Je bent ook nooit langer dan een jaar 'het gezicht van de kerk'. Dat heeft voordelen en nadelen.

In uitvoerende zin hebben dus een aantal *sessions*, verenigd in een presbyterie, de bevoegdheid over alle zaken, geestelijk en materiëel. Deze regel staat in de *Kirk* bekend

als '*quoad omnia*' (bevoegd in alles) in tegenstelling tot '*quoad sacra*' (bevoegd in geestelijke zaken). Er zijn ook wel gemeentes die een losstaand bestuur hebben en een 'commissie van beheer' die financiële zaken en het onderhoud van gebouwen behartigt. Daarmee wordt de *session* in veel routinezaken ontzorgd, maar het geheel blijft staan onder directe verantwoordelijkheid van de *session*. '*Kirk sessions*' (kerkenraden) zijn dus de eerste vergadering in de *Church of Scotland*, maar zij staan sterker onder de jurisdictie van hun presbyterie (classis) dan wij in de Protestantse Kerk gewend zijn. Naar een presbyterie vaardigt elke *session* een dominee en ouderling af. De predikanten zijn bijvoorbeeld geen lid van een gemeente, maar van de presbyterie waar zij werken, en vallen qua geestelijk opzicht en samenwerking onder het bestuur van de presbyterie. De leden van een gemeente, inclusief de plaatselijke ouderlingen, vallen echter onder het geestelijk opzicht van de *kirk session*.

De Scots International Church te Rotterdam.

De *Church of Scotland* is aan alle kanten oecumenisch ingebed, zowel in eigen land als internationaal. Er zijn ook drie 'presbyteriën' buiten Schotland. Eén voor de Schotten in Engeland, één voor de Schotten in Europa (tja, ze hebben er door hun eigen taalgebruik al nooit echt bij gehoord, die Britten, al zijn de Schotten in meerderheid tegen de Brexit), en één in Jerusalem. In Nederland is er één Schotse gemeente: de *Scots International Church* in Rotterdam, vanouds een zeeliedenkerk, maar nu uitgegroeid tot een engelstalige internationale gemeente.

De bevestiging van ouderlingen in een Schotse kerk, John Henry Lorimer 1891.

Gebouwenbeheer

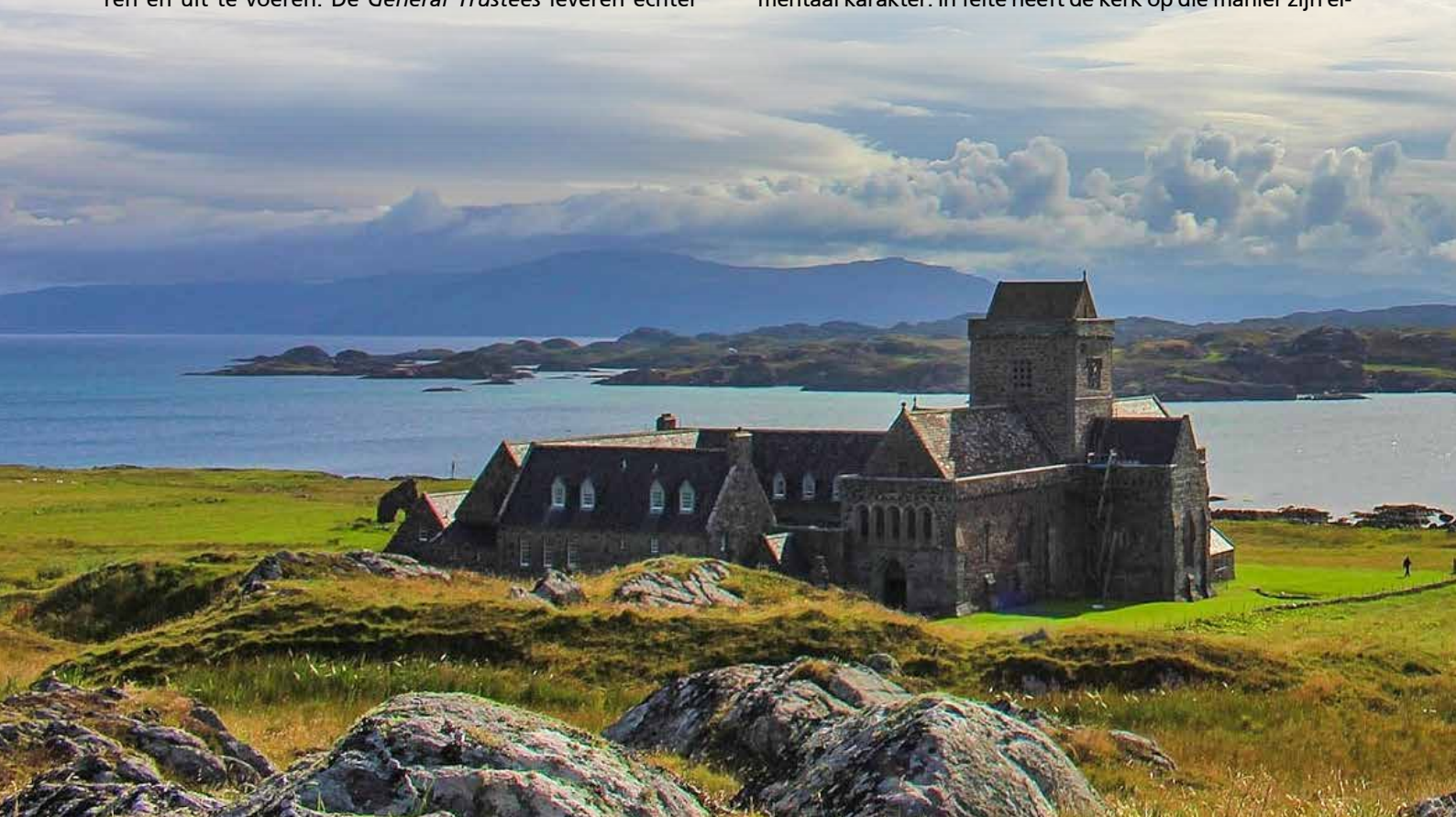
Gebouwen (zowel kerken als pastorieën) zijn in eigendom van de kerk in haar geheel en worden beheerd door de *General Trustees*. Uiteraard zijn het de plaatselijke kerkbestuurders die zaken hebben te signaleren, te rapporteren en uit te voeren. De *General Trustees* leveren echter

duidelijke richtlijnen hoe plaatselijk de gebouwen te beheren. Je hebt bijvoorbeeld de *Health and Safety Toolkit*, met adviezen over brandveiligheid, BHV-onderwerpen, risico-analyses enzovoort. Ook zijn er duidelijke voorschriften en adviezen rond vergroening van gebouwen, verzekeringen en zo verder. Er is duidelijk – ook voor het kerkbeheer – één centraal adres waar je als plaatselijke verantwoordelijke deskundigheid en advies kunt halen. Dat is *One-two-one*. In Schotland dus geen VKB.

Elk jaar wordt het *Annual Report & Financial Statement* van de *General Trustees* uitgebracht. Daarin wordt zonder enige gêne het gehele bezit en vermogen openbaar gemaakt, gekoppeld aan een duiding van de ontwikkelingen: waar het voor nodig is en wat ermee wordt gedaan. De *Church of Scotland* doet haar landelijk werk onder leiding van *Councils* (Raden). Deze worden professioneel ondersteund vanuit de werkorganisatie (het centrale kerkkantoor). Eén van de grootste departementen is die voor voor *Social Care* (*CrossReach*). *CrossReach* draait – in samenwerking met lokale gemeentes – ontzettend veel sociale projecten en programma's in de Schotse steden en op het Schotse platteland (diakonie dus). Het is de grootste aanbieder van sociale zorg in Schotland. Staat er in het jaarrapport van de *General Trustees* dat men een vermogen heeft van ruim 700 miljoen pond, dan wordt er bij verteld dat daarvan 70% geormerkt is voor de financiering van 'charity'.

Erfgoedbeheer combineren met hedendaags kerk-zijn

Ondertussen bestaat er in de *Church of Scotland* ook een *Committee on Church Art en Architecture* (CARTA). CARTA komt in beeld als het gaat om verandering van interieur en exterieur van een kerkgebouw of een historische pastorie. Veel kerken van de *Church of Scotland* hebben een monumentaal karakter. In feite heeft de kerk op die manier zijn ei-

One-two-one: Het centrale kerkkantoor van de Church of Scotland gevestigd op George Street 121 te Edinburgh.

gen Rijksdienst voor Religieus Erfgoed, want de doelstelling van CARTA is: *"to seek the conservation of the nation's heritage as expressed in its Church buildings, whilst at the same time helping to ensure that these buildings continue to serve the worship and witness of the Church in the present day."*

Geldwerving

De plaatselijke gemeenten moeten zelf hun gelden werven voor het kunnen betalen van predikantsplaats en hun aandeel in het onderhoud van de gebouwen. De kerk levert veel materiaal en ondersteuning voor fondswerving. Fondswerving voor *charity* kent fiscale voordelen voor de gevers. De kerk heeft dan ook een *Charity*-nummer (vergelijkbaar met ANBI), maar het is mij niet duidelijk geworden of het geheel van het kerk-zijn nu door de overheid wordt gezien als '*charity*' of alleen de projecten en programma's van *CrossReach*.

Opvallend

De kerk heeft, net als de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, als kerkzegel de brandende braamstruik uit Exodus 3 met als tekst: '*nec tamen consumebatur*' ('en toch niet verteerd'). De wereld kan in brand staan, maar zij zal niet vergaan. Dat terwijl een commentator op de statistiek van de kerk meesmuilde, dat met deze snelheid van afkalving de *Kirk* over 25 jaar niet meer bestaat. Daar kijken de huidige jongere leden toch anders tegen aan. De transparantie waarmee deze kerk zich presenteert, ook met betrekking tot de realiteit van de eigen krimp en haar reacties daarop, lijkt ingegeven door het verlangen en de wil om ook in de toekomst onder nieuwe verhoudingen een 'kerk des vaderlands' te willen zijn. Met alle Schotten en allen die in Schotland verblijven als '*people to serve*'.

Boven: Het oude logo van de Church of Scotland met de tekst 'nec tamen consumebatur'.

Onder: Iona Abbey, gelegen op het eiland Iona. De abdij is gesticht in de zesde eeuw. Hiervandaan werd het christendom verspreid over Schotland.

Vademecum begraafplaatsen, kansen voor kerken, verzekeringen en aandacht voor de dorpskerk

Tekst Rook Belder **Beeld** VKB

Vademecum Kerkelijke Begraafplaatsen

De activiteiten die de VKB vanuit de in 1990 gevormde Commissie Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen (CBKB) ondernam, hebben zich de afgelopen jaren sterk ontwikkeld. Er worden om de 3 à 4 jaar op een drietal plaatsen in ons land voorlichtingsbijeenkomsten belegd om kerkrentmeesters te informeren over allerlei zaken op het gebied van het beheer van kerkelijke begraafplaatsen. Om de belangen van de beheerders van kerkelijke begraafplaatsen beter te dienen, is de VKB ook vertegenwoordigd in de Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen (LOB) waar veel praktische kennis aanwezig is, waarmee kerkrentmeesters hun voordeel kunnen doen.

Verder was zo'n 10 jaar geleden sterk de behoefte aanwezig om sommige begraafplaatsen die gesloten waren, weer te ontsluiten of dat bestaande begraafplaatsen werden uitgebreid. Kortom, er was een veelheid van vragen en dat was voor de CBKB aanleiding alle reeds beschikbare informatie en documenten te gaan bundelen in de vorm van een Vademecum Kerkelijke Begraafplaatsen.

De CBKB is hiermee vervolgens aan de slag gegaan en eind januari 2010 was het vademecum beschikbaar. De colleges van kerkrentmeesters die een begraafplaats exploiteren kregen een gratis exemplaar. Het vademecum is een karakteristiek voorbeeld van het grotere accent op de functie van kennisinstituut binnen de VKB. Een belangrijk en praktisch onderdeel van het vademecum zijn de diverse modellen. Nadat het boekwerk in 2013 geheel was uitverkocht, werd begonnen aan een gewijzigde herdruk. Dat resulteerde erin dat in 2016 een herziene druk van dit boekwerk kon verschijnen.

Herpositionering van de kerken

Op 23 maart 2010 hield de VKB een symposium in Utrecht onder de titel 'Kansen voor Kerken!'. Een werkgroep van de VKB onder leiding van de vice-voorzitter mr. J.G.H. Krajenbrink, had dit symposium voorbereid. De heer Krajenbrink: "Kerken verkeren in een krimpsituatie: mensen en middelen lopen terug, er zijn kerksluitingen, se-

cularisatieprocessen en berichten over seksuele wantoestanden. Maar er zijn ook nieuwe ontwikkelingen, want binnen en buiten de kerk is er veel aan de hand. Er komen nieuwe mensen met nieuwe initiatieven. Nieuwe bewegingen die op een eigentijdse manier vorm en inhoud willen geven aan begrippen als spiritualiteit, ontmoeting, zingeving en identiteitsbeleving."

"Maar hoe reageert de kerk daarop en ziet zij hier de kansen die er liggen en de mogelijkheden die er zijn? De kerk is nog altijd (2010) de grootste vrijwilligersorganisatie met werkers Pro Deo. Over die nieuwe kansen en mogelijkheden willen we spreken en ook over de manier om die te gaan oppakken. Dit symposium beoogt ook een impuls te geven aan de nogal moeizaam verlopen discussie in de kerken over die noodzakelijk vernieuwingen. Er zijn rapporten te over, maar besluitvorming? Mondjesmaat. Wij menen dat deze thematiek met voortvarendheid moet worden aangepakt door kerkbesturen, zowel landelijk als plaatselijk, want de tijd dringt."

Onder leiding van dagvoorzitter drs. S.R.A. van Eijck, werd een drietal inleidingen gehouden. Dit symposium, dat ook werd bijgewoond door vertegenwoordigers van een vijftal kerkgenootschappen, was bij uitstek een gelegenheid om in samenwerking met diverse kerkverbanden na te denken over de materie van het gemeente-zijn, van samenwerking, met aandacht voor cijfers, visie en organisatie. Het symposium wierp een steen in de vijver en nodigde uit tot verdere bezinning in de plaatselijke gemeente en de landelijke kerk.

Tijdens dit symposium werd ook afscheid genomen van de heer D.G. Bijl die in het voorjaar van 2010 afscheid had genomen als voorzitter van de Interkerkelijke Commissie Geldwerving. Daarnaast heeft de heer Bijl veel betekend voor de VKB. Hij was voorzitter van de stuurgroep die het fusieproces van VVK en LVCB begeleidde.

Overdracht verzekeringsportefeuille

In het voorjaar van 2011 vond de overdracht plaats van de verzekeringsportefeuille van de VKB naar de assurantie-

makelaars Marsh en Mercer in Rotterdam. Het hoofdbestuur zag zich genoodzaakt de portefeuille over te dragen in verband met de aangescherpte bepalingen in de Wet Financieel Toezicht. Deze schrijft onder andere voor dat alle bestuursleden regelmatig dienen te worden getoetst op hun financiële deskundigheid. Het hoofdbestuur respecteert deze maatregel maar vindt de hiermee gepaard gaande toetsingskosten (circa €15.000 per jaar) voor de VKB op langere termijn niet acceptabel. De genomen maatregelen betekenen dat de VKB stopt met haar activiteiten als financiële dienstverlener.

De VKB blijft wel als belangenbehartiger van haar leden en verzekerden het aanspreekpunt van Marsh/Mercer inzake de hoogte van premiebedragen en de kwaliteit van de dienstverlening. De informatieverstrekking blijft voor het grootste deel verlopen via het bureau van de VKB. Door dit besluit te nemen heeft het hoofdbestuur getracht de beste dienstverlening voor de toekomst te garanderen voor de colleges van kerkrentmeesters op het gebied van de verzekeringen, waarmee de VKB zich sinds eind van de jaren dertig van de vorige eeuw bezig hield.

Leve de Dorpskerk

Ds. W.B. Beekman, voormalig preses van de generale synode en nu classis predikant van Friesland, besteedde in 2011 zijn studieverlof geheel aan de problematiek van de steeds kleiner wordende gemeenten in de kleiner wordende dorpskernen. De dorpsgemeenschappen waar allerlei voorzieningen aan het verdwijnen zijn. Hij raadpleegde allerlei rapporten en trof bij sociologen positieve verwachtingen aan voor dorp en kerk. Het resultaat van zijn studie 'Leve de Dorpskerk' heeft hij op het VKB-congres verteld, terwijl hij op verschillende bijeenkomsten van de provinciale afdelingen van de VKB hierover een inleiding hield.

Toekomst van het dorp

"Sociologen zeggen dat het goed komt met de dorpen. Jonge mensen (24-35 jaar) verdwijnen uit het dorp maar komen terug wanneer ze wat ouder zijn. De vergrijzing bereikt in 2025 haar hoogtepunt, maar is in 2040 voorbij. De krimp zal in 2025 haar evenwicht hebben bereikt, maar er blijven wel zwakke regio's.

De omslag van het Vademecum Kerkelijke Begraafplaatsen

De heer D.G. Bijl

Weliswaar verdwijnen er allerlei voorzieningen in onze dorpen, maar de automobiliteit is sterk toegenomen, waardoor de dorpeling kan gaan en staan waar hij wil. De dorpeling kiest in feite uit twee werelden, namelijk wonen in het dorp en winkelen in de stad. De betrokkenheid van de nieuwe dorpelingen met het dorp is anders dan die van de traditionele dorpsbewoner. Sociologen noemen dit 'community light', hetgeen wil zeggen dat ze wel willen meedoen met het dorpsleven, maar alleen op het moment dat het hen uitkomt.

Vroeger was in de samenleving alles formeel geregeld. Er was verenigingsleven, met een bestuur, met statuten en dergelijke en alles werd volgens dat patroon uitgevoerd. Maar deze tijd is voorbij. Nu spreken mensen zelf af wanneer zij iets willen ondernemen (leesgroepen, activiteiten-groepen), de zogenoemde informele groepen."

Toekomst van de kerk

"Maar hoe zit het nu met de toekomst van de kerk? Dit ligt moeilijker omdat we hier te maken hebben met secularisatie en krimp, terwijl kerksluitingen aan de orde van de dag zijn. Sociologen constateren dat de secularisatie en de ontkerkelijking een curve vertonen. Het is geen regelrechte lijn naar beneden. Weliswaar krimpt de kerk, maar minder snel dan vaak wordt beweerd.

Van mensen die bij een kerk betrokken zijn, is bekend dat zij sociaal actief zijn. Zij geven geld voor diverse goede doelen en zijn bereid bij diverse activiteiten vrijwilligerswerk te verrichten. Kerkmensen zijn als het ware cohesie bevorderend voor de samenleving. In het dorp is de emotionele eenzaamheid groter dan in de stad en juist kerkmensen weten vanuit het ambtsgeheim dat nog steeds in de kerk een groot goed is, met deze emotionele eenzaamheid op waardige wijze om te gaan. Sociologen zeggen: het komt goed met de toekomst van de dorpskerk, mits de kerk het goed organiseert, want er zijn wel knelpunten," zo stelt ds. Beekman.

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Gerrit van der Werff, Krimpen
aan den IJssel, 40 jaar organist

GOUD

toegekend aan:

Jannetje Hasselo-Krooshof, Neede,
ruim 31 jaar diverse functies

*G. van der Werff, Krimpen
aan den IJssel*

J. Hasselo-Krooshof, Neede

Koninklijke onderscheidingen

K. Muller, Bennekom

De erepenning in standaard

Naast de draaginsignes in brons, zilver, goud en goud met briljant, hebben wij ook een erepenning in standaard in ons assortiment, te verkrijgen in zowel de VKB- als de PKN-variant.

Verdiert er iemand in uw gemeente ook een onderscheiding? Kijk op dan op onze website: www.kerkrentmeester.nl/index.php/thema/onderscheidingen-insignes

Silas Groep
Partner van kerken

Houd de kerk in uw midden!

Partner van kerken

Hoe wilt u kerk zijn, nu en in de toekomst? Daar gaat het om en dat maakt onze aanpak uniek: wij benaderen materiële vraagstukken van kerken namelijk vanuit de missie van de kerken.

De Silas Groep ondersteunt geloofsgemeenschappen en helpt u op voorwaardenscheppend terrein. Kerken zijn heel verschillend en daarom leveren wij maatwerk.

Cijfers en letters

Daar weten wij wel raad mee. Wij zijn de administratieve dienstverlener voor kerken en instellingen. Wij verzorgen uw financiële administratie, salarisadministratie, traktementsberekeningen en begraafplaatsenadministratie. Daarnaast stellen wij graag uw begroting en jaarrekening op. Bovendien geven wij deskundig advies over verzekeringen en bieden wij ondersteuning bij ziekte of vacatures op het kerkelijk bureau. Waar kunnen wij u mee van dienst zijn?

KKA
Administraties

www.SilasGroep.nl/kka

Uw vastgoed op orde

Het zorgvuldig beheren van grond en gebouwen wordt steeds complexer. Het vergt veel specifieke kennis en die hebben wij in huis.

Wij kunnen het volledige beheer van uw vastgoed verzorgen. Ook ondersteunen wij bij zaken zoals bemiddeling of advisering bij aan- en verkoop van grond en gebouwen. Onze rentmeesters staan altijd ten dienste van uw kerk en zijn erop gericht om optimaal rendement voor u te behalen.

KKG
Beheer vastgoed

www.SilasGroep.nl/kkg

Dicht bij de kerk

Kerken hebben te maken met minder vaste kerkgangers en afnemende financiële middelen. Hoe kan uw gebouw toch een centrale plaats van samenkomst blijven? Wij kunnen u hierbij helpen. Het bevorderen en vinden van goede (her)bestemmingen voor boventallig kerkelijk vastgoed is onze doelstelling. Dit doen wij door het verspreiden en delen van kennis en het adviseren van kerkelijke organisaties in concrete vraagstukken. Wij hebben niet alleen kennis van vastgoed, maar ook van de kerkelijke realiteit.

Kerkelijk Waardebeheer
Kennisdeling en kerkgebouwen

www.SilasGroep.nl/kerkelijkwaardebeheer

VKB VERZEKERINGEN

De VKB biedt in samenwerking met Mercer Marsh Benefits een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen.

- Bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- Brandverzekering
- Wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- Rechtsbijstandverzekering
- Werkgeversaansprakelijkheid
- Groepsreis/ongevallenverzekering
- Ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- Persoonlijke ongevallenverzekering
- Vervangingsverzekering predikanten
- Verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering
- Fraude- en berovingsverzekering

Uw contactpersonen

DIMFIE VAN SUNDERT
010 40 60 520
info.vkb@mmc.com

JOYCE DEN HOLLANDER-OSSEWAARDE
010 40 60 817
info.vkb@mmc.com

